

Univerza v Ljubljani

Fakulteta za socialno delo

Maja Kurbus

Medvrstniško nasilje v osnovni šoli

Diplomsko delo

Ljubljana, 2020

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Kurbus
Medvrstniško nasilje v osnovni šoli
Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Petra Videmšek

Ljubljana, 2020

Zahvala

V prvi vrsti se zahvaljujem svoji mentorici doc. dr. Petri Videmšek za pomoč, nasvete in spodbudne besede pri pripravi diplomskega dela. Hvala tudi za vse življenjske nasvete, ki ste jih delili z mano.

Hvala vsem sodelujočim v raziskavi, ki so z menoj delili svoje mnenje.

Hvala Patricija Palčnik, mag. prof. slov. za jezikovni pregled in lekturo diplomskega dela.

Hvala šolski socialni delavki gospe Iris – z nasveti in koordinacijo ste mi pomagali pri izvajanju raziskave, v preteklih letih pa ste mi pokazali, kaj pomeni, biti dobra socialna delavka.

Hvala teti Anki za zgled, strokovne debate in spodbujanje kritičnega mišljenja.

Posebna zahvala gre tudi staršema za vso podporo na študijski in življenjski poti. Brez vaju danes ne bi bila to, kar sem.

Vsem sošolkam, prijateljicam in prijateljem – hvala za spodbudne besede. Brez vas bi bil študij težji, življenje pa preveč dolgočasno.

Luki in Nejcu. Hvala, ker sta.

Medvrstniško nasilje v osnovni šoli

Povzetek diplomskega dela

V diplomskem delu sem raziskovala medvrstniško nasilje v osnovni šoli. V teoretičnem delu sem za začetek opredelila nasilje, nato pa sem se osredotočila na medvrstniško nasilje. Predstavila sem definicijo medvrstniškega nasilja in elemente, ki ga opredeljujejo, dodala sem, katerega vedenja ne smemo razumeti kot medvrstniško nasilje. Opredelila sem vloge in vrste medvrstniškega nasilja in opredelila razlike glede na spol. Nato sem predstavila načine preprečevanja medvrstniškega nasilja in pomoč, ki jo udeleženi potrebujejo. Dodala sem seznam organizacij, kjer lahko mladi, v primeru medvrstniškega nasilja, poiščejo pomoč.

Zanimale so me izkušnje učencev/učenk zadnje triade osnovne šole z medvrstniškim nasiljem. Osredotočila sem se predvsem na to, kako bi se želeli s temo medvrstniškega nasilja srečevati v prihodnje.

Rezultati so pokazali, da so učenci v večini že bili udeleženi v medvrstniškem nasilju, pri čemer v svojem okolju najpogosteje opažajo psihično in fizično nasilje. Najpogosteje se pojavljajo v vlogi opazovalcev. V šoli so se o medvrstniškem nasilju že pogovarjali in se želijo pogovarjati tudi v prihodnje. Temo medvrstniškega nasilja bi si želeli obravnavati v sklopu rednega pouka, predvsem z ogledom filmov in predstav ter skozi diskusijo, izpeljano s pomočjo delavnic.

Ključne besede: medvrstniško nasilje, vrste nasilja, vloge v nasilju, preprečevanje, pomoč

Bullying in Primary School

Graduation Thesis Abstract

In my thesis I researched bullying in primary school. In the theoretical framework I defined violence first, then focused on bullying. I presented the definition of bullying and the elements that define it and I added which behavior should not be construed as bullying. I identified the roles and types of peer violence and looked at gender differences. I outlined ways to prevent bullying and the help that participants need. I have added a list of organizations where young people can seek help in the event of bullying.

I researched the experiences of students of the last triad of primary school with bullying. I focused primarily on how they would like to deal with the topic of bullying in the future.

Based on the analysis of the results I have concluded that the majority of students were already involved in bullying, the most common in their environment being psychological and physical violence. Most often they appear as observers. Bullying has already been talked about at school and they want to continue to talk about it in the future. They would like to address the topic of bullying in the context of regular lessons, especially through watching films and performances, and through discussions conducted through workshops.

Key words: bullying, types of violence, roles in violence, prevention, help

Kazalo

1	Teoretični del.....	1
1.1	Oprelitev nasilja.....	1
1.2	Medvrstniško nasilje.....	1
1.2.1	Kaj ni medvrstniško nasilje	3
1.2.2	Oprelitev vlog in vrst medvrstniškega nasilja.....	3
1.2.3	Je mogoče govoriti o spolni specifični medvrstniškega nasilja?.....	8
1.2.4	Preprečevanje medvrstniškega nasilja	9
1.2.5	Pomoč udeleženi v medvrstniškem nasilju.....	12
1.2.6	Seznam organizacij, kjer lahko mladi poiščejo pomoč	13
2	Formulacija problema.....	15
2.1	Raziskovalne hipoteze	16
3	Metodologija.....	17
3.1	Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke.....	17
3.2	Raziskovalni instrument in viri podatkov.....	17
3.3	Populacija in vzorčenje.....	17
3.4	Zbiranje podatkov	18
3.5	Obdelava in analiza podatkov.....	18
4	Rezultati.....	19
4.1	Spol in razred sodelujočih	19
4.2	Oprelitev medvrstniškega nasilja.....	20
4.3	Najpogosteje opaženo medvrstniško nasilje.....	21
4.4	Prisotnost v medvrstniškem nasilju	23
4.5	Vloge v medvrstniškem nasilju	24
4.6	Pogovor o medvrstniškem nasilju v šoli.....	25
4.7	Pogovor o medvrstniškem nasilju v prihodnje	30
4.8	Preverjanje hipotez	38
5	Razprava.....	40
6	Sklepi.....	44
7	Predlogi.....	46
8	Literatura	48
9	Priloge	52
9.1	Anketni vprašalnik.....	52

Kazalo grafov

Graf 1: Spol in razred sodelujočih.....	20
Graf 2: Mnenje sodelujočih o tem, kaj je medvrstniško nasilje..	21
Graf 3: Najpogosteje opaženo medvrstniško nasilje v okolju sodelujočih, prikazano po spolu.	22
Graf 4: Prisotnost učencev in učenk pri medvrstniškem nasilju, prikazana po spolu.	23
Graf 5: Vloge učencev in učenk v medvrstniškem nasilju, prikazane po spolu.....	24
Graf 6: Pogovor učence in /učenk, v šoli, o medvrstniškem nasilju.	25
Graf 7: Pogostost pogovarjanja o medvrstniškem nasilju, prikazano po spolu.....	26
Graf 8: Oseba s katero so se učenci in učenke pogovarjali o medvrstniškem nasilju, prikazano po spolu.....	28
Graf 9: Mnenje učencev in učenk o tem, ali so v šoli dovolj obravnavali temo medvrstniškega nasilja, prikazano po spolu.	30
Graf 10: Oseba, s katero želijo učenci in učenke o medvrstniškem nasilju govoriti v šoli v prihodnje, prikazano po spolu.	32
Graf 11: Oseba, s katero želijo učenci in učenke o medvrstniškem nasilju v prihodnje govoriti izven šole, prikazano po spolu.....	33
Graf 12: Kaj želijo učenc in /učenke v prihodnje izvedeti o medvrstniškem nasilju, prikazano po spolu.....	35
Graf 13: V kakšnem okviru se želijo učenci in učenke o medvrstniškem nasilju pogovarjati v prihodnje, prikazano po spolu.	36
Graf 14: Na kakšen način želijo učenci in učenke obravnavati temo medvrstniškega nasilja v prihodnje, prikazano po spolu.	37

Kazalo tabel

Tabela 1: Najpogosteje opaženo medvrstniško nasilje v okolju sodelujočih, prikazano po razredih.	22
Tabela 2: Prisotnost učencev in učenk pri medvrstniškem nasilju, prikazana po razredih.	23
Tabela 3: Vloge učencev in učenk v medvrstniškem nasilju, prikazane po razredih.....	25
Tabela 4: Pogostost pogovarjanja o medvrstniškem nasilju, prikazano po razredih.....	27

Tabela 5: Oseba, s katero so se učenci in učenke pogovarjali o medvrstniškem nasilju, prikazano po razredih.	29
Tabela 6: Mnenje učencev in učenk, ali so v šoli dovolj obravnavali temo medvrstniškega nasilja, prikazano po razredih.	30
Tabela 7: Oseba, s katero želijo učenci in učenke o medvrstniškem nasilju govoriti v šoli v prihodnje, prikazano po razredih.	32
Tabela 8: Oseba, s katero želijo učenci in učenke o medvrstniškem nasilju v prihodnje govoriti izven šole, prikazano po razredih.	34
Tabela 9: Kaj želijo učenci učenke v prihodnje izvedeti o medvrstniškem nasilju, prikazano po razredih.	35
Tabela 10: V kakšnem okviru se želijo učenci in učenke o medvrstniškem nasilju pogovarjati v prihodnje, prikazano po razredih.	36
Tabela 11: Na kakšen način želijo učenci in učenke obravnavati temo medvrstniškega nasilja v prihodnje, prikazano po razredih.	37

1 Teoretični del

1.1 Opredelitev nasilja

Nasilje je pojav, ki ga danes najdemo povsod, tako v družini in med prijatelji, kakor tudi v šoli (Erb, 2004).

Poštrak (2006) govori o tem, da je pojem nasilje večpomenski in da obstaja več vrst dejavnosti ter ravnanj, ki jih imenujemo nasilna. O tem govori tudi Pušnik (1999), ko zapiše, da je agresivnost eden izmed najbolj nejasnih pojmov, ki ga v osnovi opredeljujemo upoštevajoč poškodbo, namen in okoliščine dejanja.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) opredeljuje nasilje kot vsako uporabo fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje ali zalezovanje žrtve ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročitelja nasilja in telesno kaznovanje otrok.

Nasilje je torej namerno, nadzorovano in preiščeno dejanje, ki se ponavlja. Je kršenje človekovih pravic in osebnih mej ter je zloraba moči. Zanj je vedno odgovoren tisti, ki ga povzroča. Najpogosteje se dogaja med ljudmi, ki se med seboj poznajo (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d.).

Društvo za nenasilno komunikacijo nasilje opredeljuje kot »kršenje pravil varnega in kvalitetnega skupnega bivanja, kot kršenje človekovih pravic in človekovih osebnih meja, ter zlorabljanje moči enega v škodo drugega« (b. d.).

Nasilje je prisotno v življenju vsakega posameznika. Pojavlja se v različnih oblikah in se spreminja skozi čas (Erb, 2004).

Ker je središče moje diplomske naloge medvrstniško nasilje, ga bom v nadaljevanju podrobneje predstavila.

1.2 Medvrstniško nasilje

V diplomski nalogi bom uporabljala izraz medvrstniško nasilje, v angleški literaturi znano kot *bullying* in v starejši slovenski literaturi imenovano trpinčenje ali ustrahovanje.

Medvrstniško nasilje ni nov pojav. Nedisciplina in agresivnost sta namreč že od nekdaj prisotna v šolah ter mladinskih ustanovah, kjer koncept agresivnosti zajema nešteto različnih vedenj: od zbadanja do hudih telesnih poškodb (Besag, 1989).

Raziskovanje medvrstniškega nasilja se je začelo v Skandinaviji, na Japonskem in v Angliji, in sicer po tem, ko je več otrok naredilo samomor zaradi dalj časa trajajočega trpinčenja iz strani vrstnikov. Nasilje se je velikokrat dogajalo v šolskem prostoru in kljub temu, da so nekateri zaposleni to opazili, se na nasilje niso odzvali. Ti dogodki so bili povod za vse nadaljnje raziskave (Pušnik, 2003). V Sloveniji se je raziskovanje medvrstniškega nasilja začelo po letu 1990 (Šelih, 2000).

Olweus (1993) medvrstniško nasilje opredeljuje kot pojav, v katerem je učenec v daljšem časovnem obdobju večkrat izpostavljen agresivnemu vedenju oziroma negativnim dejanjem, ki jih je povzročil njegov vrstnik ali skupina vrstnikov.

Pečjak (2014) medvrstniško nasilje imenuje agresivno vedenje, ki je namerno in vključuje neravnovesje moči. Nasilje se velikokrat dogaja konstantno.

Medvrstniško nasilje ima po Pušnik (2003) naslednje skupne elemente:

- gre za nasilje, ki se dogaja dlje časa,
- lahko je verbalno, psihično ali fizično,
- vključuje neravnovesje moči med povzročiteljem in žrtvijo,
- žrtev se ne zmore braniti, občuti nemoč in strah.

Pečjak (2014) dodaja še naslednje:

- namen medvrstniškega nasilja je škoditi drugemu,
- pogosto je skrito pred avtoriteto,
- povzročitelji ne pričakujejo, da bodo odkriti,
- povzročitelji se velikokrat bojijo nasilnih dejanj drugih,
- žrtve čutijo tako fizične kakor tudi psihične posledice,
- nasilje deluje kot grožnja za žrtve, kakor tudi za opazovalce.

Pušnik (2003) medvrstniško nasilje imenuje kot splošen pojem, ki zajema širok spekter oblik nasilja, kot so zasmehovanje, skrivanje potrebščin, nadlegovanje, izključevanje iz skupine,

brcanje, cukanje in frcanje. K tem Mandl (et al. 2010) dodaja udarce in suvanje, dajanje vzdevkov ter pošiljanje žaljivih sporočil in slik s pomočjo mobilnega telefona ali interneta.

Medvrstniško nasilje se rojeva v interakciji med posameznikom, drugimi ljudmi in okoljem (Dekleva, v Šelih, 2000). Žrtev nasilja je ujeta v mrežo nasilnega vedenja vrstnikov in pogosto ne upa povedati, kaj se ji dogaja (Anžič, Meško in Plazar, 2004).

Nasilje se pogosto prične s t. i. malenkostmi, ki lahko hitro postanejo resnejše: iz suvanja nastane pravi pretep, iz bahanja in grobega prerivanja lahko pride do tepeža (Erb, 2004).

1.2.1 Kaj ni medvrstniško nasilje

Medvrstniško nasilje je v šolskem prostoru močno prisotno, kljub temu pa se je treba zavedati, da vsakega neželenega vedenja ne moremo označiti kot medvrstniško nasilje.

Treba je ločiti vedenja, ki jih uvrščamo k medvrstniškemu nasilju, od vedenj, ki so kriminalna oziroma kazniva dejanja, in hkrati tudi od tistih, ki niso ne eno in ne drugo. Učenci se namreč pogosto igrajo grobe igre, ki vključujejo borbo. Slednje pogosteje velja za fante (Pečjak, 2014).

Po Pečjak (2014) o medvrstniškem nasilju ne govorimo takrat, kadar govorimo o:

- po moči enakovrednih otrocih,
- neponavljajočem se vedenju,
- vedenju, katerega namen ni povzročanje škode drugemu.

K temu tudi Elliott (2002) dodaja t. i. »pravila nedolžnega zbadanja«, ki se glasijo:

- Zbadanje poteka med ljudmi, ki se imajo radi.
- Zbadanje je dovoljeno le v primeru, da se vsi udeleženi zabavajo.
- Zbadanje se preneha v trenutku, ko je eden od udeležencev prizadet.

Kljub temu, da v teh primerih ne gre za medvrstniško nasilje, se je o njem treba pogovoriti in ga zaustaviti.

1.2.2 Oprelitev vlog in vrst medvrstniškega nasilja

Kadar govorimo o medvrstniškem nasilju, ne govorimo zgolj o odnosu med žrtvijo in povzročiteljem nasilja, temveč so vanj vključeni tudi drugi udeleženci šolskega prostora

(Pečjak in Pirc, 1982). Večina avtorjev, ki so raziskovali medvrstniško nasilje, našteva dve poglavitni vlogi: vlogo žrtve in vlogo povzročitelja, ki ga mnogi imenujejo tudi nasilnež. Ker nasilje ni izoliran proces, Pečjak (2014) v proces medvrstniškega nasilja prišteva tudi vlogo opazovalca. Govorimo torej o treh glavnih vlogah: povzročitelju, žrtvi in opazovalcu.

Po Olweus (1995) kaže tipična žrtev več negotovosti kakor drugi učenci. Pogosto govorimo o otrocih, ki so mirni, občutljivi in previdni. Na nasilje običajno odreagirajo z jokom in umikom. Velikokrat se počutijo neuspešne, neumne in neprivlačne, trpijo pa tudi zaradi nizke stopnje samopodobe ter samospoštovanja.

Zgornji opis pripada predvsem žrtvam, ki jih imenujemo pasivne žrtve. Pasivne žrtve s svojim vedenjem in stališči drugim otrokom sporočajo, da so negotovi ter da se ne bodo branili v primeru žalitev ali napada. Pasivne žrtve lahko zato poimenujemo tudi podredljive in tesnobne, kadar govorimo o dečkih pa jim pripisujemo tudi značilnost telesne šibkosti (Olweus, 1995).

Nasprotje pasivnih žrtev so izzivalne žrtve. Te so v manjšini. Za njih je značilen preplet tesnobnosti in nasilnega vedenja. To so otroci, ki imajo velikokrat težave z zbranostjo in pri ljudeh okoli sebe povzročajo občutek napetosti ter razburjenosti. Nekateri med njimi so tudi hiperaktivni. Njihovo vedenje velikokrat moti več učencev v oddelku (Olweus, 1995).

Kristančič (2002) učencem, ki se znajdejo v vlogi žrtve, pripisuje naslednje značilnosti:

- slabo spijo,
- so živčni, pozabljivi in raztreseni,
- prisotne so psihosomatske bolezni,
- prosijo za nerazumljive vsote denarja,
- pri njih so opazne nenadne spremembe osebnosti,
- nočejo v šolo ali se izogibajo določene poti v šolo,
- izostajajo od pouka.

Velikokrat se zgodi, da se učenci znajdejo v dveh vlogah naenkrat, na primer v vlogi žrtve in nasilneža hkrati (Pečjak in Pirc, 1982).

Povzročitelje nasilja, kot jih bom imenovala jaz, avtorji imenujejo tudi nasilneži (Olweus, 1995) in napadalci (Pušnik, 1999).

Olweus (1995) kot najbolj izstopajočo značilnost povzročitelja nasilja opisuje njegovo agresivnost. Povzročitelji nasilja imajo do nasilja pogosto pozitivnejša stališča kakor ostali učenci. Za njih je značilna impulzivnost, močna potreba po nadzoru nad drugimi in pomankanje empatije (predvsem do žrtve). Velikokrat imajo dobro samopodobo, fantje pa so v večini primerov telesno močnejši od žrtve.

Tudi pri povzročiteljih nasilja ločimo več vlog, Olweus (1995) in Pečjak (2014) naštevata vloge agresivnih, pasivnih, proaktivnih in reaktivnih povzročiteljev nasilja.

Agresivni povzročitelji nasilja so učenci, ki običajno dajejo pobudo za nasilje in spodbujajo tudi druge, da sledijo njihovim navodilom. Do žrtve ne čutijo empatije in nimajo občutka krivde. Učenci, ki pri nasilju sodelujejo, ampak običajno ne dajejo pobude, se imenujejo pasivni povzročitelji nasilja. Ti so običajno mešana skupina, ki jo lahko sestavljajo tudi negotovi in tesnobni učenci (Olweus, 1995).

Pečjak (2014) govori o vlogi proaktivnega in reaktivnega povzročitelja nasilja. Proaktivni povzročitelji nasilja se poslužujejo nasilja, da bi dosegli nek cilj, medtem ko ga reaktivni povzročitelji nasilja uporabljajo zato, ker je njihova agresivnost posledica jeze in obrambna reakcija na frustracijo.

Kljub temu da se nasilje pogosto dogaja ob odsotnosti učitelja oziroma drugih odraslih oseb, gre običajno za javni dogodek, pri katerem so pomembni tudi udeleženi opazovalci nasilja (Košir, 2015). Opazovalci nasilja so pogosto prevladujoča večina v razredu, kjer se medvrstniško nasilje dogaja. S svojo prisotnostjo oziroma (ne)odzivnostjo pomembno vplivajo tako na pogostost nasilja v razredu, kakor tudi na njegovo intenzivnost (Pečjak in Pirc, 1982). Opazovalci imajo najboljši vpogled v dinamiko nasilja v določenem okolju in imajo na voljo najbolj točne podatke o njem. Lahko predstavljajo del problema, če nasilje posnemajo ali nasilneža pri izvajanju spodbujajo, ali del rešitve, če stopijo v bran žrtvi nasilja oziroma jasno izrazijo svoje nestrinjanje s povzročanjem nasilja (Košir, 2015).

Tudi pri opazovalcih nasilja Pečjak (2014) našteva več vlog: vlogo posnemovalca povzročitelja nasilja, podpornika povzročitelja nasilja, nevpletene učence in žrtve nasilja. Posnemovalci povzročitelja nasilja so otroci, ki se povzročitelju nasilja pridružijo v izvajanju nasilja. Za njih je povzročitelj običajno vzornik – ga občudujejo (Pečjak, 2014). Pridružijo se lahko z izvajanjem fizičnega ali psihičnega nasilja (Košir, 2015). Otroci, ki povzročitelju nasilja pomagajo z raznimi pripombami ali s zasmehovanjem žrtve dajejo potuho povzročiteljem, so

podporniki povzročitelja nasilja (Pečjak, 2014). Kljub temu da se nasilju ne pridružijo, dajo vedeti, da nasilje odobravajo (Košir, 2015). Nevpleteni učenci so tisti, ki nasilje zgolj opazujejo in vanj ne posegajo (Pečjak, 2014). Nasilja načeloma ne odobravajo, vendar tega ne pokažejo – ne naredijo ničesar (Košir, 2015). Otroci, ki jim medvrstniško nasilje ni všeč in to pokažejo na različne načine, se imenujejo branilci žrtve (Pečjak, 2014). Branilci žrtve predstavljajo skupino z najbolj konstruktivno vlogo v procesu medvrstniškega nasilja (Košir, 2015).

Za razumevanje medvrstniškega nasilja je pomembno, da poznamo vloge, ki jih udeleženi v nasilju zasedajo, in njihove poglobitve značilnosti. Prav tako je ključnega pomena, da ločimo med vrstami medvrstniškega nasilja.

O nasilju med vrstniki ne govorimo samo takrat, kadar gre za norčevanje. Medvrstniško nasilje ima namreč številne oblike in strokovnjaki ga razvrščajo v različne kategorije (Pečjak, 2014).

Olweus (1995) razlikuje med neposrednim in posrednim medvrstniškim nasiljem. Pri tej delitvi o neposrednem medvrstniškem nasilju govorimo takrat, kadar gre za odkrit in viden napad na žrtev nasilja, o posrednem pa kadar govorimo o socialni osamitvi ter izključitvi iz skupine. Pri neposrednem medvrstniškem nasilju gre za manj vidno obliko nasilja.

Sullivan (2011) ločuje psihično in fizično nasilje.

Psihično nasilje je napad na posameznikovo osebnost (Pečjak, 2014). Sullivan (2011) psihično nasilje deli na verbalno in neverbalno nasilje. Verbalno nasilje predstavljajo žaljivke, lažne govornice, grožnje itd., neverbalno nasilje pa nesramne geste, namensko socialno izključevanje, manipulacija in podobno (Sullivan (2011)). Kljub temu da so oblike psihičnega nasilja zelo raznolike, je njihov namen vedno enak: uveljavljanje nadzora in dokazovanje moči povzročitelja nad žrtvijo nasilja. Posledice psihičnega nasilja so pogosto pomanjkanje energije, anksioznost, občutek nemoči, napadi panike, izguba zaupanja, spremembe v odnosu do hrane, izolacija, misli na samomor itd. (Društvo ženska svetovalnica, b. d.).

Psihično nasilje se velikokrat stopnjuje v fizično nasilje, ki velja za izrazitejšo stopnjo nasilja (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d.).

Fizično nasilje je enkratno ali ponavljajoče se dejanje zlorabe fizične moči, ki povzroča poškodbe, ki so lahko bolj ali manj opazne (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2017). Je vsaka uporaba fizične moči ali grožnja z uporabo fizične sile, ki žrtev prisili v to, da kaj naredi, opusti, da trpi, ji povzroča bolečino, strah ali ponižanje, pri čemer ni pomembno, ali nastanejo telesne

poškodbe ali ne (Rapolane Obrar, 2018). Prav tako je fizično nasilje kakršnokoli povzročanje poškodbe, ki se stopnjuje od prask in modric do zlomljenih kosti, trajne invalidnosti in celo smrti žrtve (Društvo ženska svetovalnica, b. d.). Pod fizično nasilje spadajo pretepanje, brcanje, lasanje, grizenje, namerno poškodovanje lastnine itd. (Sullivan (2011). Društvo ženska svetovalnica (b. d.) dodaja še odpiranje, klofutanje, metanje stvari v žrtev, butanje z glavo ob zid, boksanje, davljenje itd. Fizično nasilje velikokrat povzroča posledice, ki so značilne tudi za psihično nasilje, kot so anksioznost, izolacija, pomanjkanje energije, konstantni glavoboli, občutek nemoči, napadi panike itd.

Poznamo tudi posebne vrste medvrstniškega nasilja, pri katerih izpostavljamo medvrstniško nasilje do učencev s posebnimi potrebami, spolno nasilje in spletno nasilje.

Vukman (2015) zapiše, da je nasilje v veliki meri povezano s fizičnim in duševnim zdravjem človeka. Pojavlja se pri vseh otrocih, vendar je nasilje nad učenci s posebnimi potrebami in verjetnost, da mu bodo izpostavljeni, višja, kot pri učencih brez posebnih potreb (Licardo, 2015). Whitney, Rivers, Smith in Sharp (1994) medvrstniško nasilje do učencev s posebnimi potrebami imenujejo kot posebno vrsto medvrstniškega nasilja. Razlogi za slednje so pogosto učne težave oziroma druge težave, ki povečujejo nevarnost, da tak učenec postane žrtev. Učenci s posebnimi potrebami so v razred pogosto socialno slabše vključeni ali pa v razred sploh niso vključeni. Licardo (2015) izpostavlja tudi nizek socialni status učencev s posebnimi potrebami, zaradi česar ti težje navezujejo prijateljske stike, kar posledično pomeni tudi to, da ob pojavu nasilja ti nimajo potencialnih branilcev.

Nekateri učenci z vedenjskimi težavami se pogosto vedejo agresivno in se pojavljajo tako v vlogi nasilnežev kakor v vlogi žrtve (Whitney, Rivers, Smith in Sharp, 1994). Ne glede na to, katero vlogo v medvrstniškem nasilju prevzamejo, trpijo neugodne posledice za svoj razvoj (Licardo, 2015).

Posebna vrsta medvrstniškega nasilja je tudi spolno nasilje, ki je v zadnjih letih postalo skoraj vsakdanja stvar (Erb, 2004). Velikokrat se ga ne vzame resno in se ga spregleda. Običajno se pojavlja postopoma, zaradi česar stvari na začetku velikokrat izgledajo nedolžne. Prostaške šale, vulgarne opazke in poskuse osvajanja danes družba sprejema kot nekaj normalnega.

Spolno nasilje pomeni namigovanje na spolnost, vulgarno govorjenje, telesne dotike in siljenje k spolnemu odnosu. Poteka lahko med učenci ali med učenci in odraslimi osebami (Habbe, 2000).

Pečjak (2014) spolno nasilje v šoli ločuje na fizično, verbalno in neverbalno spolno nasilje. Fizično spolno nasilje vključuje nepotrebno dotikanje, trepljanje, ščipanje, izsiljene poljube, otipavanje, dregnjene ob telo nadlegovanega in vsiljen spolni odnos. Verbalno spolno nasilje vključuje neželjeno osvajanje, namigovanje in opolzke komentarje, sugestivne pripombe ter pritiske k spolni dejavnosti. Neverbalno spolno nasilje se izraža kot kazanje spolno sugestivnih slik ali predmetov, spolno sugestivnih gest ali pohotnih pogledov (Pečjak, 2014).

V zadnji letih je najbolj rastoča oblika medvrstniškega nasilja spletno nasilje. Kadar govorimo o spletnem nasilju, imenovanem tudi *cyber bullying*, govorimo o nasilju s pomočjo uporabe informacijske tehnologije, kot so mobilni telefoni, forumi, elektronska sporočila, spletne strani in blogi. Vključujejo lahko žalitve, širjenje laži o osebah, negativna sporočila, grožnje, razkrivanje tujih skrivnosti, krajo gesel, objavljanje posnetkov z neprimerno vsebino, kjer so udeleženi drugi itd. (Košir, 2013).

Do spletnega nasilja prihaja vedno pogosteje (Erb, 2004). Posebnost le-tega je, da je nasilnež večinoma anonimen in lahko »dela, kar želi«. Prav tako učenec izgubi občutek varnosti. Pri tradicionalnem nasilju učencu namreč pogosto predstavlja dom varen kraj, pri spletnem nasilju pa lahko nasilnež preko tehnologije vstopi v vsak dom (Pečjak, 2014).

Spletno nasilje ima lahko za žrtve zelo hude posledice, saj imajo pri spletnem nasilju pogosto občutek, da mu ne morejo ubežati. Na posledice, ki jih imajo žrtve, vplivajo tudi anonimnost povzročitelja nasilja in veliko število opazovalcev, ki spremlja dogajanje nasilja (videoposnetki ali slike). Žrtev je velikokrat izolirana in nemočna, zdi se ji, da se temu ne more nikakor izogniti, saj imajo vsi dostop do telefona ter interneta (Pečjak, 2014).

1.2.3 Je mogoče govoriti o spolni specifikki medvrstniškega nasilja?

Pečjak (2014) v svoji knjigi odpira temo medvrstniškega nasilja glede na spol in izpostavi razlike na področju medvrstniškega nasilja med fanti in dekleti. Ugotavlja sledeče:

- V medvrstniškem nasilju je udeleženih več fantov kot deklet. Fantje se pogosteje pojavljajo tako v vlogi povzročitelja nasilja, kakor tudi v vlogi žrtve nasilja. Pri tem imajo pomembno vlogo kulturne norme in vzgojna sporočila, ki jih otroci prejema od svojih staršev ter ostalih starejših oseb – fantje in dekleta namreč dobivajo različne napotke in možnosti za socialno vedenje, izražanje stiske ter samopotrjevanje.

- Število fantov, ki so povzročitelji nasilja, med odraščanjem ostaja relativno enako, medtem ko število deklet, ki so povzročiteljice nasilja, z odraščanjem bistveno upade (Olweus, 1995).
- O dekliškem nasilju vemo manj, saj gre za bolj posredne in prikrite oblike nasilja, ki jih je težje izmeriti oziroma oceniti njihovo razširjenost (Pečjak, 2014).
- Dekleta in fantje se na medvrstniško nasilje različno odzivajo (Pečjak, 2014).

Tudi po Besag (1989) obstajajo razlike v medvrstniškem nasilju glede na spol. Avtorica ugotavlja, da se dekleta manjkrat zatečejo k fizičnemu nasilju, namesto tega pogosteje uporabijo družbeno izključenost in tako imenovane zlonamerne govorice. Veliko deklet, povzročiteljic in žrtev, takšnega vedenja ne doživlja kot nasilno, tudi če jim povzroča veliko stisko. Fizično nasilje med dekleti pritegne nesorazmerno večjo pozornost okolice kot fizično nasilje med dečki.

Spolno specifično v medvrstniškem nasilju je raziskovala tudi Cegnar (2014), ki ugotavlja, da je med žrtvami in povzročitelji nasilja več fantov kakor deklet. Oboji najpogosteje uporabljajo psihično in fizično nasilje, manj druge oblike nasilja. Vendar dekleta večkrat izvajajo psihično nasilje, medtem ko fantje večkrat izvajajo fizično nasilje. Ugotavlja, da so fantje bolj tolerantni do nasilja, in da se na nasilje prej kakor dekleta, odzovejo z nasiljem.

1.2.4 Preprečevanje medvrstniškega nasilja

Vprašanje, ki se poraja mnogim strokovnjakom, je, kako preprečiti medvrstniško nasilje?

Ančič (idr., 2002) zapiše, da lahko k preprečevanju in zmanjševanju medvrstniškega nasilja šola pripomore z različnimi predavanji ter delavnicami za starše, učitelje in učence, s plakati, kjer je predstavljeno, kam se lahko učenec zateče po pomoč itd. S tem šola ozavešča starše, učence, učitelje in ostalo osebje na šoli, hkrati pa naredi prvi korak k preprečevanju medvrstniškega nasilja.

Pečjak (2014) loči dve vrsti programov za preprečevanje medvrstniškega nasilja, in sicer celostne in preventivne oziroma intervencijske programe.

Enega izmed najučinkovitejših celostnih programov predstavlja Olweus (1995), ki ukrepe, ki pripomorejo k preprečevanju medvrstniškega nasilja med učenci razdeli na več področij: ukrepe

na ravni šole, oddelka in posameznika. Kot temeljno vodilo izpostavlja pomembnost ozaveščenosti o problemu medvrstniškega nasilja in pripravljenosti za sodelovanje.

Na ravni šole je ciljna skupina celotna šola, kjer ni posebne usmerjenosti k učencem, ki so povzročitelji ali žrtve nasilja. Ukrepi so usmerjeni k ustvarjanju pogojev, ki prispevajo k nižanju stopnje medvrstniškega nasilja (Olweus, 1995).

Predlaga ukrepe, kot so šolski dan, namenjen spoznavanju medvrstniškega nasilja; nadzor nad učenci v šoli in njeni neposredni bližini s povečanim številom dežurnih učiteljev; srečanja med učitelji, učenci in starši – sodelovanje je namreč zelo pomembno pri zmanjševanju pojavnosti medvrstniškega nasilja; kontaktni telefon, kamor lahko starši ali otroci anonimno sporočijo, če se pojavi medvrstniško nasilje in se o tem z nekom pogovorijo; študijske skupine v društvih za starše in učitelje ter skupine učiteljev za razvijanje družbenega okolja v šoli (Olweus, 1995).

Tudi Habbe (2000) poudarja pomembnost prisotnosti učiteljev v šoli in njeni okolici, predvsem v bližini stranišč in na hodnikih, še posebej med odmori, malico in kosilom. K temu dodaja tudi uporabnost anketnih vprašalnikov, ki jih šola lahko vsako leto razdeli med učitelje, starše in učence ter tako analizira dogajanje in ugotovi, kateri ukrepi so se izkazali za pozitivne. Poudarja predvsem to, kako pomembno je, da vsi zaposleni v šoli strmiijo k izkoreninjenju medvrstniškega nasilja in da se za začetek učitelji izobrazijo o problematiki.

Ukrepi na ravni oddelka kot ciljno skupino zajemajo celoten razred. Olweus (1995) predlaga razredna pravila glede medvrstniškega nasilja; pomembnost pohvale, saj ta pozitivno vpliva na medsebojne odnose in razredno klimo; določitev sankcij, ki jih je treba oblikovati skupaj z učenci; razredne ure, na katerih se učenci z razrednikom pogovarjajo o medvrstniškem nasilju, njegovih posledicah in stanju v razredu; kooperativno učenje, pri katerem učenci razvijajo sodelovalne oblike dela; skupne pozitivne dejavnosti, kar pomeni, da se učenci zberejo in skupaj sodelujejo v neki zabavni dejavnosti ter oddelčni sestanek z učitelji in starši.

Tudi Pečjak (2014) govori o kaznovanju učencev ob pojavu medvrstniškega nasilja. Kot najpogostejše kazni v praksi v Sloveniji izpostavlja dodatne domače naloge ali pa različna dela v šoli in njeni okolici. Temu sledita izključitev ali prešolanje učenca.

Namen ukrepov na ravni posameznika je, da učenci ki so povzročitelji ali žrtve nasilja, spremenijo svoje vedenje oziroma da se spremeni njihova situacija. Olweus (1995) na ravni

posameznika predlaga naslednje ukrepe: pogovor s povzročiteljem nasilja; pogovor z žrtvijo nasilja in pogovor s starši žrtev in povzročiteljev nasilja.

Pomembno je, da so starši pripravljene na sodelovanje s šolo in da se doma pogovorijo s svojimi otroki. Najpomembnejše je, da s svojim vzgledom otroku pokažejo, kako se morajo obnašati (Olweus, 1995). Tudi Habbe (2000) poudarja pomembnost odnosa staršev z otroki, naloga staršev je namreč prav ta, da jim vzbudijo občutek zaupanja, da otrok začuti, da je cenjen in sprejet ne glede na morebitno drugačnost.

Tudi Sullivan (2011) predstavlja celostni program proti medvrstniškemu nasilju. Slednji ima šest stopenj proti medvrstniškemu nasilju v šoli:

- Oblikovanje pobude proti medvrstniškemu nasilju.
- Oblikovanje šolske politike proti medvrstniškemu nasilju.
- Razvoj programa proti medvrstniškemu nasilju s strani šolskega tima.
- Predstavitev programa delavcem v šoli.
- Izvedba programa.
- Evalviranje in vzdrževanje programa proti medvrstniškemu nasilju.

Druga vrsta so preventivni in intervencijski programi, ki se med seboj velikokrat prepletajo, zato jih ne moremo povsem ločiti. Preventivni programi so tisti, ki delujejo z namenom preprečevanja medvrstniškega nasilja. Cilji teh programov so povečanje občutljivosti za nasilje, spreminjanje stališč do nasilja, hitrejše prepoznavanje nasilja v medsebojnih odnosih, zmanjševanje tveganih dejavnikov in usmerjanje šole k sistematičnemu preprečevanju nasilja. Preventivne oblike se vključijo v vsebino redne dejavnosti šole oziroma v letni načrt, vključijo se bodisi na raven oddelka, stopnje ali celotne šole, povezujejo učence ter starše in so prilagojeni potrebam posamezne šole oziroma konkretnim primerom (Pečjak, 2014).

Intervencijski programi so oblike pomoči, ki jih v primeru medvrstniškega nasilja učencem nudijo učitelji, razredniki, socialne delavke in drugi zaposleni šole s sodelovanjem z zunanjimi institucijami. Intervencijski programi nudijo pomoč žrtvam nasilja, omogočajo njihov umik v varen prostor, nudijo pomoč nasilnežem, usmerjajo šole k vzpostavljanju pravil za obravnavo primerov medvrstniškega nasilja, nudijo informacije o zunanjih institucijah, dolžnostih prijave nasilja in o vladnih/nevladnih programih pomoči žrtvam ter povzročiteljem nasilja (Pečjak, 2014).

Vsi programi so namejeni preprečevanju oziroma zmanjšanju pojavnosti medvrstniškega nasilja. Olweus (1995) in Sullivan (2011) v svojih celostnih programih poudarjata pomembnost šolske politike proti medvrstniškemu nasilju ter programov oziroma aktivnosti, ki jih šola pripravi na tem področju. Za uspešnost je nujno sodelovanje čim več strokovnjakov, kot tudi vključenost staršev in učencev. Kadar govorimo o preventivnih in intervencijskih programih, je razlika predvsem v tem, da so preventivni programi usmerjeni v preprečevanje pojavljanja medvrstniškega nasilja, medtem ko intervencijski programi nastopijo takrat, kadar se nasilje že pojavi (Pečjak, 2014).

1.2.5 Pomoč udeležnim v medvrstniškem nasilju

V prejšnjem poglavju sem zapisala nekaj primerov preprečevanja medvrstniškega nasilja, v tem delu se bom osredotočila na to, kako pomagati otrokom, kadar so že udeleženi v medvrstniškem nasilju. Zelo pomembno je namreč naše ravnanje, kadar se otrok k nam zateče s težavo.

Za ustrezno pomoč žrtvi nasilja je najpomembneje, da žrtev poslušamo. Za otroka je pomembno, da mu damo občutek varnosti in zaupnosti. Zavedati se je treba, da je otroka najbrž strah. Treba ga je seznaniti s tem, da mu bomo pomagali po naših najboljših močeh in da se lahko kadarkoli obrne na nas. Med pogovorom z žrtvijo nasilja nanjo ne pritiskamo, ne silimo in ne hitimo. Žrtvi nasilja je treba dati čas, da se izpove oziroma da pove svojo zgodbo, ki je zanj zelo boleča izkušnja. Pomembno je, da ji izkažemo spoštovanje (Aničić idr., 2002).

Habbe (2000) poudarja tudi pomembnost nudenja pomoči povzročitelju nasilja. Vsekakor je ena izmed najučinkovitejših metod pogovor, četudi se ta kdaj obrne v prepir – za otroka je namreč boljši dober prepir, kakor pomanjkanje pogovora. Če se otrok kljub pogovoru upira upoštevanju pravil, je pomembno, da sam predlaga rešitve, ki jih vidi. Njegove predloge je seveda treba uskladiti s predlogi staršev ali učiteljev, kadar se pogovarjamo o šoli. Dobro je, da usklajevanje poteka, dokler ni rešitev sprejemljiva za obe strani. Najslabše je, da nasilnega otroka prepustimo samemu sebi. Zgodi se namreč lahko, da ga bo nasilno vedenje in z njim povezane težave spremljale vse življenje. K temu Pečjak (2014) dodaja, da je zelo pomembno, da otrok od tistih, ki ga vzgajajo, prejme ljubezen in skrb, kakor tudi jasno postavljene meje zelenega vedenja, brez telesne kazni.

Za zaščito otrok je velikokrat treba že večkrat omenjeno sodelovanje šole s starši (Olweus, 1995). Tudi Čačinovič Vogrinčič (2008) govori o tem, da je sodelovanje s starši zelo pomembna

naloga šole. Šola namreč potrebuje sodelovanje s starši na dveh ravneh: na prvi starše nagovarja za sodelovanje pri delu šole, na drugi ravni pa šola potrebuje pomoč staršev tam, kjer učenec potrebuje pomoč, ko doživlja razne stiske, ko ne more uspešno delati, ko ga učitelj ne zmore spodbujati, ko starši sami več ne zmorejo ali ne znajo pomagati. Kadar imajo otroci težave v razredu oziroma v šoli zaradi medvrstniškega nasilja, se šola na njih obrne na drugi ravni, saj potrebuje njihovo pomoč, da otroku skupaj pomagajo.

Ob pojavu medvrstniškega nasilja v šoli se je treba nanj nujno odzvati, saj v nasprotnem primeru povzročiteljem nasilja sporočamo, da je tako vedenje sprejemljivo in da ni nič narobe s tem, kar počnejo. Žrtvi nasilja pa z našim vedenjem sporočamo, da ne more računati na nas in našo pomoč (Filipčič, Klemenčič, Lešnik, Muršič in Pušnik, 2012). To nalogo ima v šoli poleg razrednikov in učiteljev tudi svetovalna služba, ki opravlja naloge posvetovanja, koordiniranja ter svetovanja. Pomembno je, da je svetovalna služba vsem udeležencem enako dostopna in da je dostopnost vsem dovolj dobro razvidna (Čaćinovič Vogrinčič, 2008).

1.2.6 Seznam organizacij, kjer lahko mladi poiščejo pomoč

Ni dovolj, da zgolj prepoznamo nasilje, pomembno je, da vemo, kje lahko mladostniki poiščejo pomoč. V Sloveniji je veliko organizacij, ki mladim v stiski nudijo pomoč, zato je pomembno, da jih poznamo in mlade ozaveščamo o njihovem delovanju.

Učenci lahko v šoli vedno poiščejo pomoč pri razredniku/razredničarki, učiteljih in učiteljicah, v šolski svetovalni službi in pri ravnatelju/ravnateljici (Erb, 2004).

Učenci lahko pomoč poiščejo tudi na Centrih za socialno delo, ki jih je v Sloveniji 16 in se delijo na 63 enot (Centri za socialno delo Slovenije, b. d.). Na društvu za nenasilno komunikacijo, delujočem od leta 1996 (Društvo za nenasilno kounikacijo, b. d.), Familylab-u, ki v Sloveniji deluje od leta 2008 (Familylab Slovenija, b. d.), obrnejo se lahko na enega izmed Kriznih centrov za otroke in mlade, ki v Sloveniji delujejo od leta 1995 in se nahajajo v Kopru, Novi gorici, Radovljici, Grosuplju, Ljubljani, Krškem, Celju, Slovenj Gradcu, Mariboru in Murski soboti (Skupnost centrov za socialno delo Slovenije, b. d.). Pomoč lahko poiščejo tudi pri Mladinskem svetu Slovenije (MSS), ki deluje od leta 1996 (Mladinski svet Slovenije, 2017), pri Zvezi prijateljev mladine, delujoči že od leta 1953 (Zveza prijateljev mladine Slovenije, b. d.) in na MISS-u, Mladinskem svetovalnem središču Slovenije, delujočem od leta 1998 (Zavod MISS, 2016). Pokličejo lahko telefonsko linijo Klic v duševni stiski, ki v okviru Psihiatrične

klinike Ljubljana deluje od leta 1980 (Univerzitetna psihiatrična klinika Ljubljana, 2017), na Zaupni telefon Samarjan, v Sloveniji delujoč od leta 1996 (Društvo zaupni telefon Samarijan, 2017), SOS telefon za ženske in otroke, žrtve nasilja, ki deluje od leta 1989 (Društvo SOS, b. d.), TOM telefon za otroke in mladostnike, delujoč od leta 1990 (TOM, b. d.), in na krizni telefon Zavoda Emma, ki v Ljubljani deluje od leta 2000 (Zavod Emma, 2013). V primeru spolne zlorabe je žrtvam od leta 1994 na voljo Združenje proti spolnemu zlorabljanju (Združenje proti spolnemu zlorabljanju, 2020).

Vedno lahko pomoč dobijo tudi na številki 112 in 113, kjer pomoč nudi Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (Uprava RS za zaščito in reševanje, 2014).

2 Formulacija problema

Nasilje se v različnih oblikah in razsežnostih pojavi v življenju vsakega posameznika. Obstaja več vrst ravnanj, ki jih imenujemo nasilna (Poštrak, 2006), opredeljena so kot vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja povzročitelja proti žrtvi nasilja (*Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, 2008). Medvrstniško nasilje je pojav, v katerem je učenec v daljšem časovnem obdobju večkrat izpostavljen agresivnemu vedenju svojega vrstnika/vrstnice ali skupine vrstnikov ali vrstnic (Olweus). Govorimo o neravnovesju moči (Pečjak, 2014), ki se rojeva v interakciji med posameznikom, drugimi ljudmi in okoljem (Dekleva, v Šelih, 2000). Poznamo različne oblike nasilja: psihično in fizično nasilje (Sullivan, 2011), nasilje do učencev s posebnimi potrebami, spolno ter spletno nasilje (Pečjak, 2014). Vsaka ustanova, ki dela z mladostniki, se po svoje bori proti medvrstniškemu nasilju. V osnovnih šolah, kjer se srečujejo otroci, ki se med seboj razlikujejo po navadah, vrednotah, karekterju, izgledu in načinu obnašanja, pa je medvrstniško nasilje velikokrat skoraj neizogibno. Spodbujanje človekovih pravic, enakosti vseh ljudi in preprečevanje nasilja so osrednje teme v vseh evropskih šolah (Greco in Zanetti, 2013). Preprečevanju in zmanjševanju medvrstniškega nasilja so namenjena različna predavanja in delavnice za starše, učitelje ter učence, plakati s pomembnimi podatki o ustanovah, ki nudijo pomoč itd. (Ančič idr., 2002). Sama bi rada ugotovila predvsem, kakšne so želje in potrebe učencev ob soočanju s tematiko medvrstniškega nasilja.

Tema medvrstniškega nasilja me je začela zanimati v tretjem letniku študija, ko sem na praksi v osnovni šoli opazovala učence in njihov medsebojni odnos. Njihova srečanja s socialno delavko na temo medvrstniškega nasilja so se kar vrstila in vedno znova sem bila presenečena, v kakšne razsežnosti je doseglo nasilje – pogosto se ni zaključilo na hodnikih osnovne šole, ampak je učencem sledilo na ulice in v njihove domove. Ker sem prakso v šoli opravljala tudi v četrtem letniku, sem imela priložnost svoje opazovanje medvrstniškega nasilja še bolj poglobiti in opazila sem, da na šoli občasno potekajo delavnice na temo medvrstniškega nasilja ter da tematiki včasih namenijo tudi kakšno razredno uro. Kljub temu se je vedno znova izkazalo, da je zgodba kakšnega učenca ostala preslišana in da se je s stisko boril sam. Zato me je zanimalo, kakšne načine pomoči si želijo učenci na tem področju, s kom se o tej temi pogovarjajo oziroma bi se želeli, na kak način se želijo s temo srečevati itd.

Raziskavo sem opravila v osnovni šoli, na kateri sem dve leti zapored opravljala študijsko prakso. Želela sem ugotoviti, na kakšne načine bi učencem temo lahko še dodatno približali

oziroma kako bi se učenci želeli srečevati z njo. Z rezultati moje raziskave bo strokovno vodstvo osnovne šole dobilo vplogled v želje in potrebe učencev, s čimer bodo lahko organizirali še ustrežnejše vsebine na to temo in iskali nove načine pomoči učencem, ki so udeležni v medvrstniškem nasilju.

Menim, da bodo rezultati raziskave pozitiven prispevek tudi za vse druge ustanove in organizacije, ki se ukvarjajo z mladostniki. Medvrstniško nasilje je namreč prisotno tako rekoč povsod, mnenje učencev oziroma otrok o tej temi pa je dragocen prispevek za vse, ki mu želijo prisluhniti.

2.1 Raziskovalne hipoteze

H1: Več kot polovica učencev in učenk pri opredelitvi medvrstniškega nasilja navaja pretepanje.

H2: Vsi učenci in učenke so v šoli že govorili o medvrstniškem nasilju.

H3: Več kot polovica učencev in učenk se je o medvrstniškem nasilju pogovarjala z razrednikom ali razredničarko.

H4: Fantje menijo, da je tema medvrstniškega nasilja dovolj obravnavana, medtem ko dekleta menijo, da tema medvrstniškega nasilja ni dovoljkrat obravnavana.

H5: Učenci in učenke, ki so že bili žrtve nasilja, si v prihodnje želijo več individualnih pogovorov, medtem ko si učenci in učenke, ki so že povzročali nasilje, želijo več ogledov filmov na to temo.

3 Metodologija

3.1 Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke

V diplomski nalogi sem uporabila kvantitativno raziskavo, saj sem zbirala številčne podatke (Mesec, 2009). Zanimalo me je, kaj učenci menijo, da je medvrstniško nasilje, katere vrste nasilja v svojem okolju najpogosteje opažajo, ali so v medvrstniškem nasilju že bili prisotni, katere vloge so v medvrstniškem nasilju zasedali, ali so v šoli že govorili o medvrstniškem nasilju, kolikokrat so v šoli govorili o medvrstniškem nasilju, s kom so se o tem pogovarjali, s kom bi se o njem želeli pogovarjati v prihodnje, kaj bi o medvrstniškem nasilju želeli izvedeti, na kakšen način bi se želeli srečevati s to tematiko in ali menijo, da je tema prepogosto obravnavana. Prav tako je raziskava tudi opisna oziroma deskriptivna (Mesec, 2009) in empirična.

Spremenljivke v moji raziskavi so: poznavanje medvrstniškega nasilja, udeleženosť v medvrstniškem nasilju, vloge v medvrstniškem nasilju, govorjenje o medvrstniškem nasilju, oseba, s katero učenci govorijo o medvrstniškem nasilju, količina obravnavanja teme medvrstniškega nasilja in način obravnavanja teme medvrstniškega nasilja.

3.2 Raziskovalni instrument in viri podatkov

Merski instrument, ki ga bom uporabila, je anketni vprašalnik, ki ga bom izvedla v vseh razredih zadnje triade dane osnovne šole. Anketni vprašalnik obsega 15 vprašanj. Vprašanja so zaprtega, polodprtega in odprtega tipa.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacijo moje raziskave predstavljajo učenke in učenci, ki obiskujejo zadnjo triado raziskovane osnovne šole v Ljubljani, v šolskem letu 2018/2019. V raziskovanje sem vključila celotno populacijo, saj je bilo število dovolj majhno, da je bilo to mogoče, in bom na tak način dobila najbolj reprezentativne podatke.

V raziskavi sem se na predlog strokovnih delavcev osnovne šole osredotočila na zadnjo triado. Strokovni delavci namreč menijo, da je medvrstniško nasilje tam najbolj obsežno in izrazito. Prav tako sem v raziskavo lahko zajela celotno populacijo, kar je omogočilo, da je vsak posameznik prišel do izraza in sem prišla do natančnih ocen.

Moj vzorec predstavljajo 104 učenci iz 7., 8., in 9. razreda raziskovane osnovne šole v Ljubljani. V vzorec je zajetih 47 deklet in 57 fantov.

3.4 Zbiranje podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo v mesecu juniju 2019. Natisnjene anketne vprašalnike sem v začetku junija izročila socialni delavki na osnovni šoli, na kateri sem izvajala raziskavo, da jih je pregledala. Dogovorili sva se, kdaj v mesecu juniju lahko pridem na razredne ure v razrede zadnje triade (torej 7A/B, 8A/B in 9A/B), kjer jih bodo učenci izpolnili. Vse anketne vprašalnike sem imela izpolnjene do 18. junija 2019. Ko sem učencem prinesla anketne vprašalnike, sem se jim na začetku predstavila in jim povedala, kaj raziskujem. Ob izpolnjevanju vprašalnikov sem bila ves čas prisotna, da smo lahko sproti rešili morebitne nejasnosti.

Za reševanje vprašalnikov na koncu šolskega leta sem se odločila, ker sem predvidevala, da učenci takrat ne bodo več obremenjeni s šolskimi obveznostmi in si bodo, v dogovoru z razredniki, lažje vzeli čas za reševanje anketnih vprašalnikov. Zavedala sem se, da obstaja možnost, da bo v razredih prišlo do osipa števila učencev, saj so se nekateri že predhodno odpravili na počitnice. V skupnem seštevku je iz vseh treh generacij manjkalo 15 učencev – zaradi bolezni, nepričakovanih dogodkov ali zaradi letovanja s starši.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Zbrano gradivo sem analizirala po metodi kvantitativne analize. Izpolnjene anketne vprašalnike sem sortirala, preštela in tabelirala. Za začetno sortiranje sem uporabila ročno obdelavo, ki jo Mesec (1997) imenuje odlaganje listov – vprašalnike z istovrstnim odgovorom sem dala na enak kup in preštela, koliko vprašalnikov je na vsakem kupu. Te podatke sem nato vnesla v Microsoft Excel in Microsoft Word. V Microsoft Excelu sem izračunala odstotke in podatke vnesla v grafikone, v katerih sem prikazala podatke glede na spol. Te sem kasneje prenesla v Microsoft Word. V tem sem poleg grafikonov izdelala še tabele, v katerih sem prikazala podatke glede na razred. Rezultate sem na koncu tudi interpretirala.

4 Rezultati

Rezultate sem v nadaljevanju predstavila z dejanskim številom udeleženih učencev in učenk v raziskavi, v grafe in tabele sem dodala še odstotkovni prikaz. Analiza po spolu je prikazana v grafih, analiza po razredu v tabelah. Za tak način sem se odločila zaradi boljše preglednosti.

V raziskavi so sodelovali 104 učenci in učenske. Anketne vprašalnike so v večini ustrezno izpolnili, z izjemo 4. vprašanja, pri katerem je 9 učencev obkrožilo več odgovorov, kar ni v skladu z navodili.

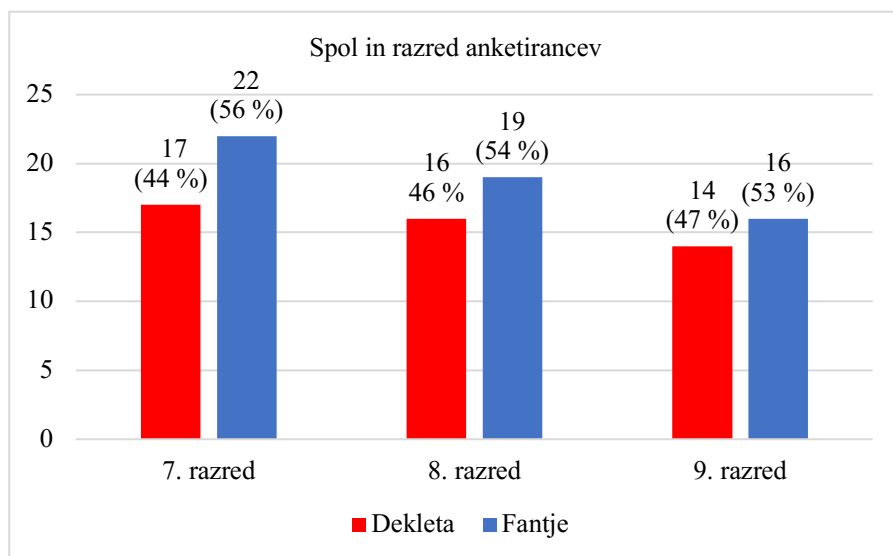
4.1 Spol in razred sodelujočih

Od 104 sodelujočih učencev in učenk jih je 39 iz sedmega razreda, 35 iz osmega razreda in 30 iz devetega razreda.

V sedmem razredu je 39 učencev in učenk, od tega 17 deklet in 22 fantov, v osmem razredu je 35 učencev in učenk, od tega 16 deklet in 19 fantov, v devetem razredu je 30 učencev in učenk, od tega 14 deklet in 16 fantov. Skupaj je torej v anketnem vprašalniku sodelovalo 47 deklet in 57 fantov.

Spol in razred sodelujočih, ki sta bila odgovor na 1. in 2. vprašanje v anketnem vprašalniku, sta prikazana v grafu 1.

Graf 1: Spol in razred sodelujočih.

4.2 Opredelitev medvrstniškega nasilja

Na 3. vprašanje, ki se je glasilo: »Kaj je po tvojem mnenju medvrstniško nasilje?« so odgovorili vsi sodelujoči.

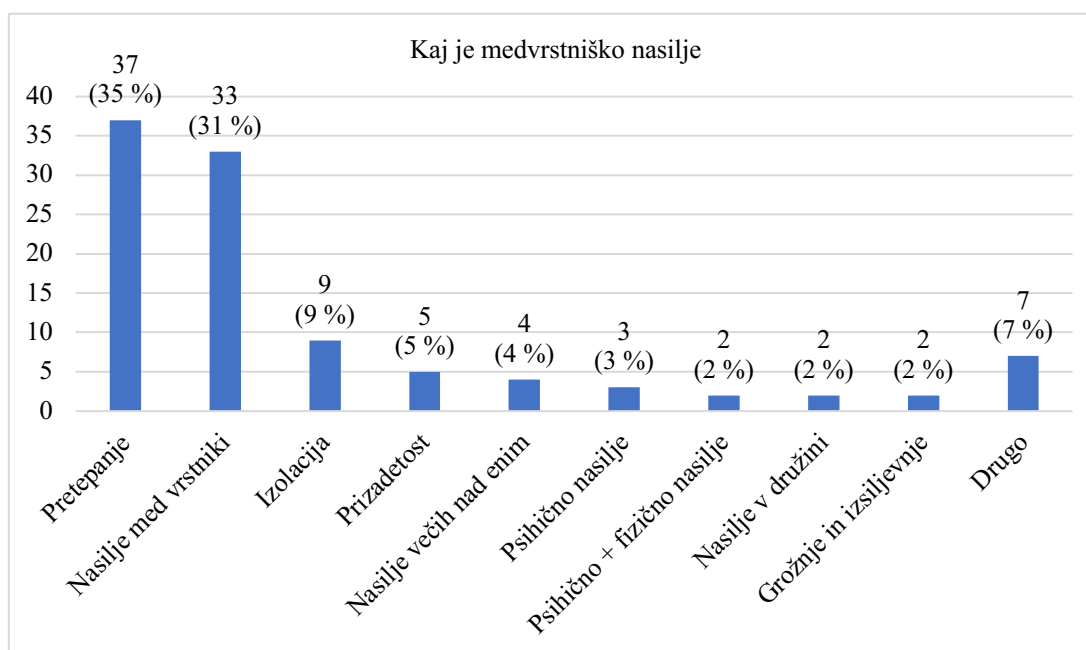
37 učencev in učenk medvrstniško nasilje povezuje s **pretepanjem**. Od tega jih je 14 kot odgovor navedlo zgolj pretepanje, 17 jih je k pretepanju dodalo še zmerjanje in žaljenje. 2 osebi sta navedli pretepanje in norčevanje, 2 pretepanje, zmerjanje ter grožnje in 2 pretepanje, zmerjanje ter norčevanje.

33 učenk in učencev je kot odgovor podalo **nasilje med vrstniki**.

9 učencev in učenk medvrstniško nasilje razume kot **izolacijo**, 5 ga povezuje s tem, da nekoga **prizadenemo**, 4 ga razumejo kot **nasilje več učencev nad enim**. 3 ga povezujejo s **psihičnim nasiljem**, 2 s **psihičnim in fizičnim nasiljem**. 2 menita, da je medvrstniško nasilje enako **nasilju v družini** in 2 da gre za **grožnje in izsiljevanje**.

7 učencev in učenk je kot odgovor podalo nekaj drugega, in sicer 1 oseba **spolno nasilje**, 1 **posilstvo**, 1 **neprijetno dogajanje med vrstniki**, 1 **kreganje**, 1 **nasilje, ki se dogaja povsod**, 1 **nasilje starejših nad mlajšimi** in 1 **nekaj, kar ni vredno**.

Graf 2: Mnenje sodelujočih o tem, kaj je medvrstniško nasilje..

4.3 Najpogosteje opaženo medvrstniško nasilje

4. vprašanje se je glasilo: »Katere vrste medvrstniškega nasilja v svojem okolju najpogosteje opažaš«.

Izmed 9 učencev in učenk, ki so neustrezno odgovorili na to vprašanje, jih je 6 iz 8. razreda, in sicer 1 dekle in 5 fantov, ter 3 fantje iz 9. razreda. Menim, da so na vprašanje neustrezno odgovorili zato, ker se niso mogli odločiti, katero vrsto medvrstniškega nasilja v svojem okolju najpogosteje opazijo.

Od 47 učencev in učenk, ki najpogosteje opažajo **psihično nasilje**, jih je 14 iz 7. razreda (8 deklet in 6 fantov), 17 iz 8. razreda (8 deklet in 9 fantov) in 16 iz 9. razreda (8 deklet in 8 fantov). Skupaj torej 24 deklet in 23 fantov.

Od 35 učencev in učenk, ki najpogosteje opažajo **fizično nasilje**, jih je 19 iz 7. razreda (7 deklet in 12 fantov), 10 iz 8. razreda (5 deklet in 5 fantov) in 6 iz 9. razreda (1 dekle in 5 fantov). Skupaj torej 13 deklet in 22 fantov.

Od 9 učencev in učenk, ki najpogosteje opažajo **spletno nasilje**, jih je 5 iz 7. razreda (1 dekle in 4 fantje), 1 dekle iz 8. razreda in 3 dekleta iz 9. razreda. Skupaj torej 5 deklet in 4 fantje.

4 učenke najpogosteje opažajo **spolno nasilje**, in sicer 1 iz 7. razreda, 1 iz 8. razreda in 2 iz 9. razreda.

Nihče med sodelujočimi najpogosteje ne opaža **medvrstniškega nasilja do učencev s posebnimi potrebami**.

Spol in najpogosteje opaženo medvrstniško nasilje sta prikazana v grafu, razred ter medvrstniško nasilje sta prikazana v tabeli.

Graf 3: Najpogosteje opaženo medvrstniško nasilje v okolju sodelujočih, prikazano po spolu.

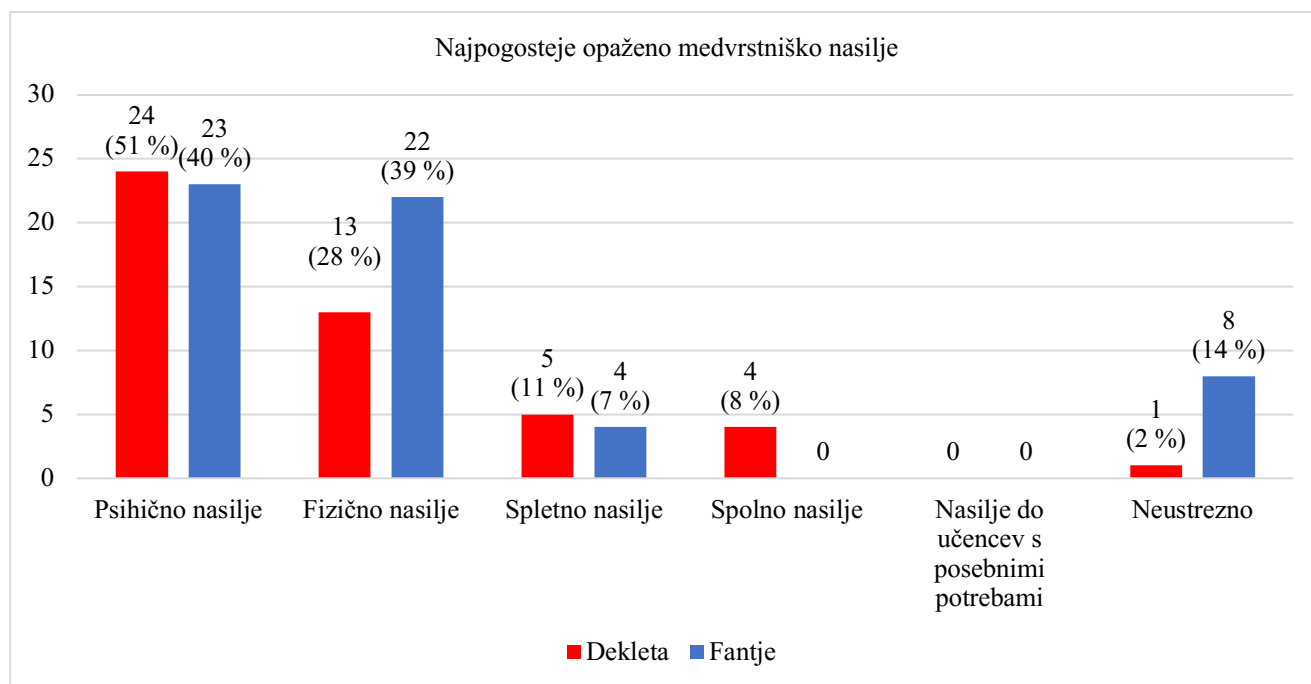

Tabela 1: Najpogosteje opaženo medvrstniško nasilje v okolju sodelujočih, prikazano po razredih.

	Psihično nasilje	Fizično nasilje	Spletno nasilje	Spolno nasilje	Nasilje do učencev s posebnimi potrebami	Neustrezno izpolnjen vprašalnik
7. razred	14 (36 %)	19 (49 %)	5 (12,5 %)	1 (2,5 %)	/	/
8. razred	17 (49 %)	10 (29 %)	1 (2,5 %)	1 (2,5 %)	/	6 (17 %)
9. razred	16 (53 %)	6 (20 %)	3 (10 %)	2 (7 %)	/	3 (10 %)

4.4 Prisotnost v medvrstniškem nasilju

95 učencev in učenk je že bilo udeleženih pri medvrstniškem nasilju. Od tega 34 iz 7. razreda (15 deklet in 19 fantov), 32 iz 8. razreda (15 deklet in 17 fantov) in 29 iz 9. razreda (14 deklet in 15 fantov). Skupaj je to 44 deklet in 51 fantov.

Od 9 sodelujočih, ki pri medvrstniškem nasilju še niso bili prisotni, so 3 dekleta (2 iz 7. razreda in 1 iz 8. razreda) in 6 fantov – (3 iz 7. razreda, 2 iz 8. razreda in 1 iz 9. razreda).

Graf 4: Prisotnost učencev in učenk pri medvrstniškem nasilju, prikazana po spolu.

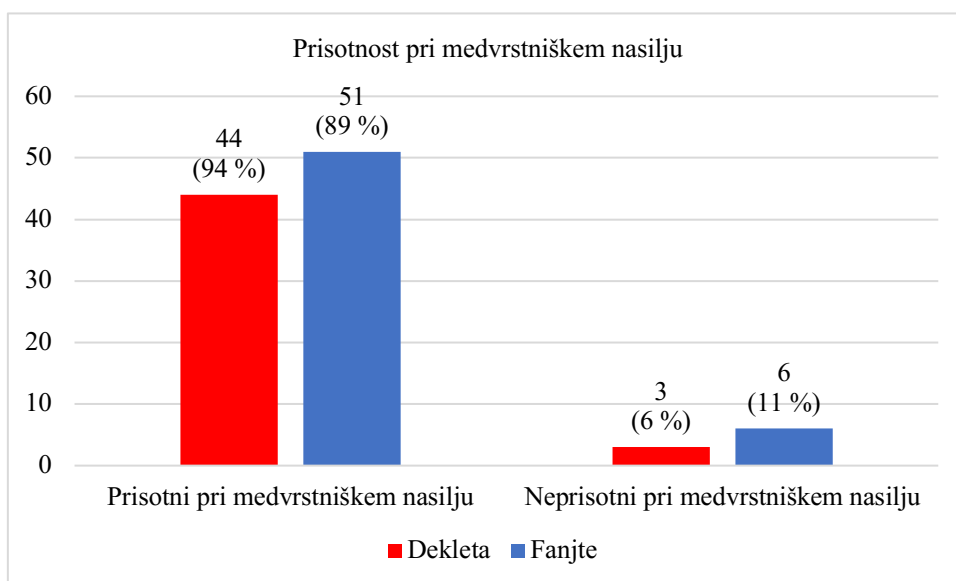

Tabela 2: Prisotnost učencev in učenk pri medvrstniškem nasilju, prikazana po razredih.

	Prisotni pri medvrstniškem nasilju	Neprisotni pri medvrstniškem nasilju
7. razred	34 (87 %)	5 (13 %)
8. razred	32 (91 %)	3 (9 %)
9. razred	29 (97 %)	1 (3 %)

Zanimivo se mi zdi, da so samo dekleta iz 9. razreda bila že vsa prisotna pri medvrstniškem nasilju, v vseh drugih skupinah se je našel predstavnik, ki pri nasilju še ni bil prisoten.

4.5 Vloge v medvrstniškem nasilju

Pri 6. vprašanju me je zanimalo, v kakšni vlogi so bili učenci in učenke udeleženi v medvrstniškem nasilju. 9 sodelujočih, ki so že na prejšnje vprašanje odgovorili, da pri nasilju še niso bili prisotni, je tukaj svoj odgovor ponovilo.

56 učencev in učenk se je znašlo v vlogi **opazovalca oz. opazovalke**. Od tega jih je 22 iz 7. razreda (11 deklet in 14 fantov), 18 iz 8. razreda (8 deklet in 10 fantov) in 13 iz 9. razreda (6 deklet in 7 fantov). Skupaj je to 25 deklet in 31 fantov.

29 učencev in učenk se je znašlo v vlogi **žrtve**. Od tega jih je 8 iz 7. razreda (4 dekleta in 4 fantje), 11 iz 8. razreda (6 deklet in 5 fantov), 10 iz 9. razreda (7 deklet in 3 fantje). Skupaj je to 17 deklet in 12 fantov.

10 se jih je znašlo v vlogi **povzročitelja**, 1 fant iz 7. razreda, 3 iz 8. razreda (1 dekle in 2 fanta) in 6 iz 9. razreda (1 dekle in 5 fantov). Torej 2 dekleti in 8 fantov.

Graf 5: Vloge učencev in učenk v medvrstniškem nasilju, prikazane po spolu.

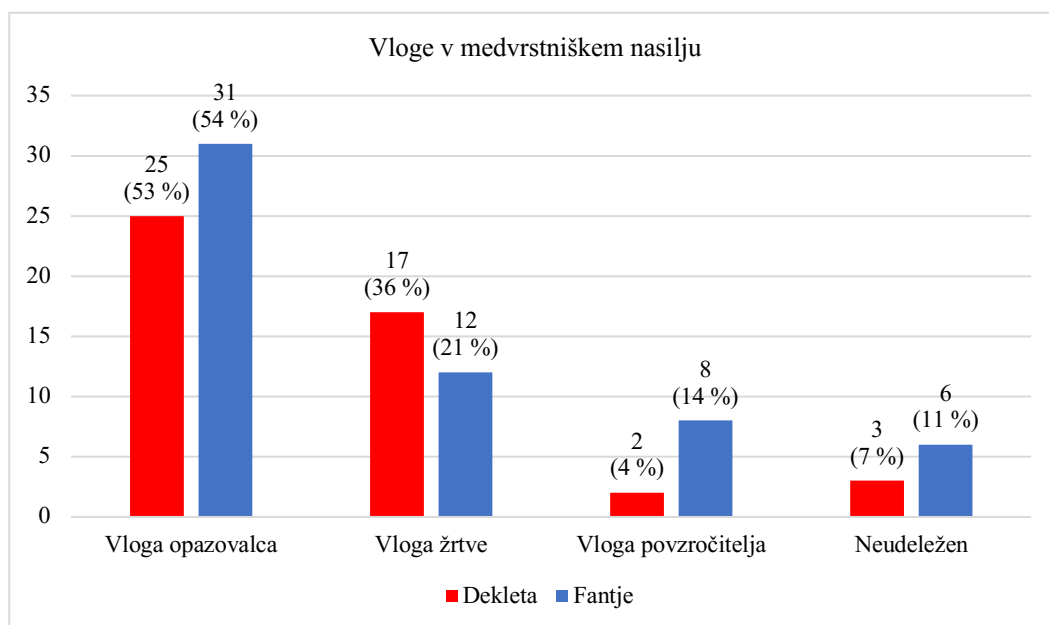

Tabela 3: Vloge učencev in učenk v medvrstniškem nasilju, prikazane po razredih.

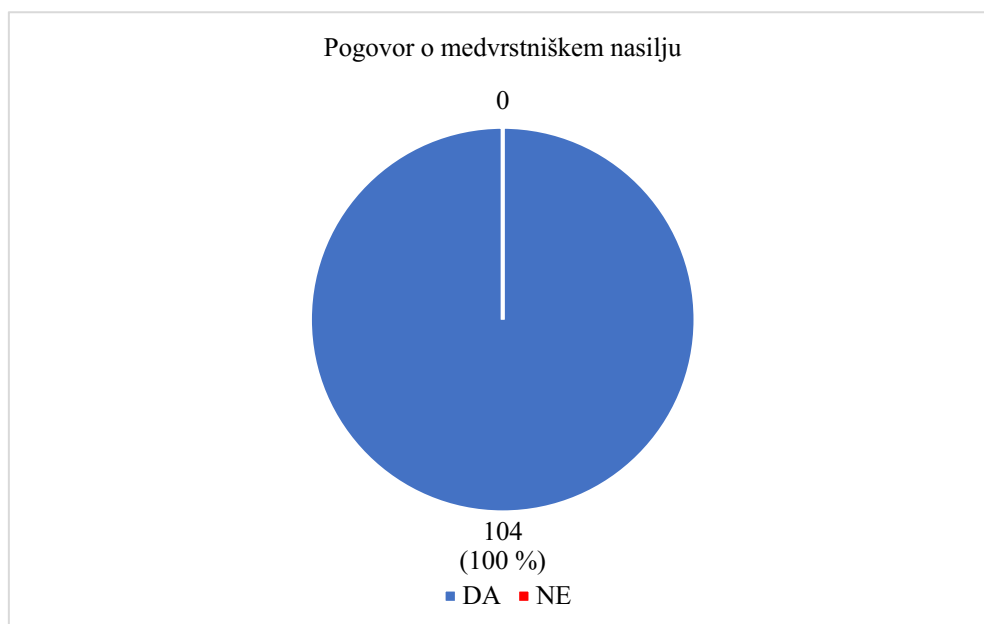
	Vloga opazovalca	Vloga žrtve	Vloga povzročitelja	Neudeležen
7. razred	25 (64 %)	8 (20,5 %)	1 (2,5 %)	5 (13 %)
8. razred	18 (51 %)	11 (31 %)	3 (9 %)	3 (9 %)
9. razred	13 (43,5 %)	10 (33,5 %)	6 (20 %)	1 (3 %)

Pri analizi vlog, ki jih zasedajo dekleta in fantje, je vidna razlika predvsem pri vlogi žrtve, saj je deklet, ki so že bile žrtve nasilja, kar 15 % več. Obratno je pri vlogi povzročitelja nasilja, v kateri se je znašlo kar 10 % več fantov kakor deklet.

4.6 Pogovor o medvrstniškem nasilju v šoli

Na vprašanje, ali so se v šoli že kdaj pogovarjali o medvrstniškem nasilju, so vsi učenci odgovorili z DA, kar pomeni 104 učence.

Graf 6: Pogovor učence in /učenk, v šoli, o medvrstniškem nasilju.

Na vprašanje, kolikokrat so se o medvrstniškem nasilju že pogovarjali, se jih je 57 o medvrstniškem nasilju v šoli pogovarjalo **večkrat na leto**. Od tega jih je 13 iz 7. razreda (7

deklet in 6 fantov), 24 iz 8. razreda (15 deklet in 9 fantov) in 20 iz 9. razreda (9 deklet in 11 fantov). Skupaj je to 31 deklet in 26 fantov.

30 se jih je o njem pogovarjalo **enkrat na leto**, 18 iz 7. razreda (8 deklet in 10 fantov), 6 iz 8. razreda (1 dekle in 5 fantov) in 6 iz 9. razreda (4 dekleta in 2 fanta). Skupaj je to 13 deklet in 17 fantov.

8 se jih je o tej temi pogovarjalo **enkrat v času celotnega šolanja**. Od tega 4 iz 7. razreda (1 dekle in 3 fantje), 3 fantje iz 8. razreda in 1 fant iz 9. razreda. Skupaj torej 1 dekle in 7 fantov.

5 se jih je o tej temi pogovarjalo **vsak mesec**, 4 iz 7. razreda (1 dekle in 3 fantje) in 1 fant iz 8. razreda. Skupaj torej 1 dekle in 4 fantje.

4 so se o njem pogovarjali **vsak teden**, 1 fant iz 8. razreda in 3 iz 9. razreda (1 dekle in 2 fanta). Skupaj torej 1 dekle in 3 fantje.

Graf 7: Pogostost pogovarjanja o medvrstniškem nasilju, prikazano po spolu.

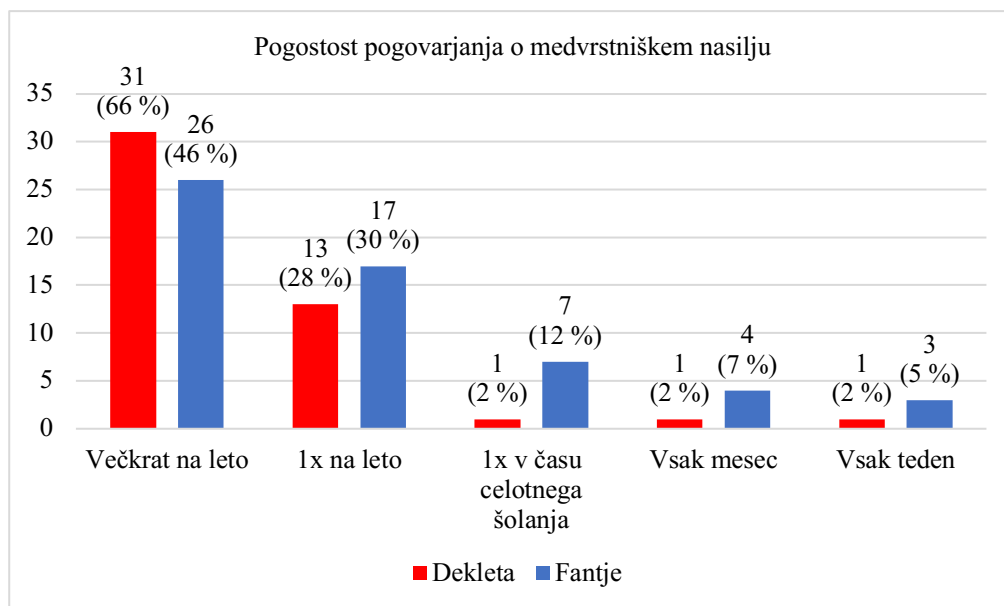

Tabela 4: Pogostost pogovarjanja o medvrstniškem nasilju, prikazano po razredih

	Večkrat na leto	Enkrat na leto	Enkrat v času celotnega šolanja	Vsak mesec	Vsak teden
7. razred	13 (4 %)	18 (46 %)	4 (10 %)	4 (10 %)	/
8. razred	24 (69 %)	6 (17 %)	3 (9 %)	1 (2,5 %)	1 (2,5 %)
9. razred	20 (67 %)	6 (20 %)	1 (3 %)	/	3 (10 %)

Zanimiva se mi zdi predvsem primerjava med 7. razredom in višjima razredoma, saj je odstotkovno gledano kar 46 % učencev in učenk 7. razreda o medvrstniškem nasilju govorilo le enkrat na leto, medtem ko so učenci in učenke 8. razreda ta odgovor izbrali le v 17 % in učenci in učenke 9. razreda v 20 %. Iz tega predvidevam, da učenci in učenke v raziskovani osnovni šoli o medvrstniškem nasilju pogosteje govorijo v višjih razredih. To potrjuje tudi podatek, da kar 67 % učencev in učenk 9. razreda o medvrstniškem nasilju govori večkrat na leto, v primerjavi z 7. razredom, kjer je ta številka le 33 %.

Na vprašanje, **s kom so se o medvrstniškem nasilju v šoli pogovarjali**, je 25 učencev in učenk odgovorilo z **razrednikom oz. razredničarko**, od tega jih je 13 iz 7. razreda (4 dekleta in 9 fantov), 5 fantov iz 8. razreda in 7 iz 9. razreda (2 dekleti in 5 fantov). Skupaj je to 6 deklet in 19 fantov.

24 se jih je o tej temi pogovarjalo z **učiteljem oz. učiteljico**, 5 iz 7. razreda (2 dekleti in 3 fantje), 7 iz 8. razreda (2 dekleti in 5 fantov) in 12 iz 9. razreda (7 deklet in 5 fantov). Skupaj je to 11 deklet in 12 fantov.

S **socialno delavko** se je pogovarjalo 20 učencev in učenk, 8 iz 7. razreda (4 dekleta in 4 fantje), 8 iz 8. razreda (5 deklet in 3 fantje) in 4 fantje iz 9. razreda. Skupaj torej 9 deklet in 11 fantov.

S **študenti oz. študentkami** se je o tej temi pogovarjalo 16 učencev in učenk. Od tega jih je 5 iz 7. razreda (2 dekleti in 3 fantje), 7 iz 8. razreda (4 dekleta in 3 fantje) in 4 iz 9. razreda (3 dekleta in 1 fant). Skupaj je to 9 deklet in 7 fantov.

Z **razrednikom oz. razredničarko in socialno delavko** hkrati se je pogovarjalo 6 učencev in učenk. Od tega 5 iz 7. razreda (4 dekleta in 1 fant) in 1 dekle iz 8. razreda. Skupaj torej 5 deklet in 1 fant.

S **sošolci** se je o tej temi pogovarjalo 6 učencev in učenk, od tega 2 fanta iz 7. razreda, 1 fant iz 8. razreda in 3 iz 9. razreda (2 dekleti in 1 fant). Skupaj sta to 2 dekleti in 4 fantje.

S **psihologinjo** so se pogovarjala 4 dekleta iz 8. razreda. Z **ravnateljico** 2 fanta iz 8. razreda in s **policistom** 1 dekle iz 7. razreda.

Graf 8: Oseba s katero so se učenci in učenke pogovarjali o medvrstniškem nasilju, prikazano po spolu.

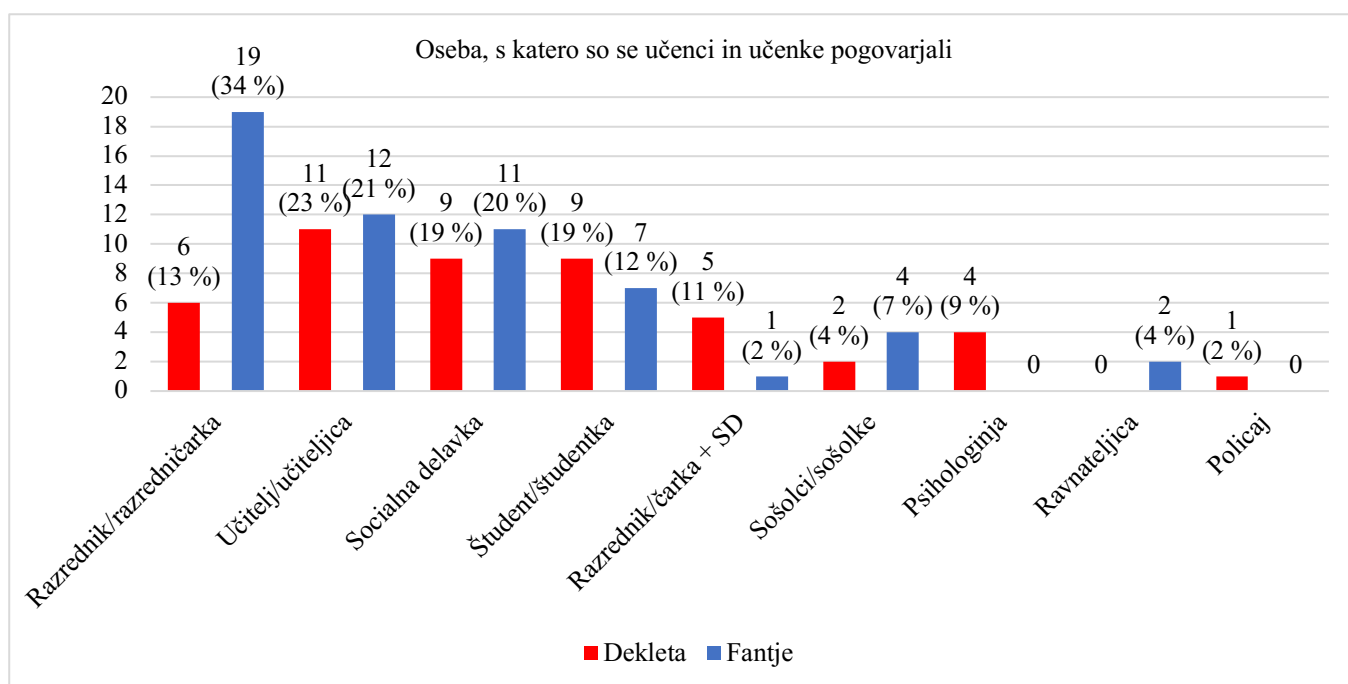

Tabela 5: Oseba, s katero so se učenci in učenke pogovarjali o medvrstniškem nasilju, prikazano po razredih.

	Razrednik/razredničarka	Učitelj/učiteljica	SD	Študent/študentka	Razrednik/razredničarka + SD	Sošolci/sošolke	Psihologinja	Ravnatelj/ravnateljica	Policist
7. razred	13 (33,5 %)	5 (12,5 %)	8 (21 %)	5 (12,5 %)	5 (12,5 %)	2 (5 %)	/	/	1 (3 %)
8. razred	5 (14 %)	7 (20 %)	8 (23 %)	7 (20 %)	1 (3 %)	1 (3 %)	4 (11 %)	2 (6 %)	/
9. razred	7 (24 %)	12 (40 %)	4 (13 %)	4 (13 %)	/	3 (10 %)	/	/	/

Na vprašanje, ali menijo, da so to temo v šoli dovolj obravnavali, je 39 učencev in učenk odgovorilo z DA in 65 učencev in učenk z NE.

Od 39 učencev in učenk jih je 10 iz 7. razreda (3 dekleta in 7 fantov), 13 iz 8. razreda (6 deklet in 7 fantov) in 16 iz 9. razreda (6 deklet in 10 fantov). Skupaj je to 15 deklet in 24 fantov.

Od 65 učencev in učenk, ki so odgovorili z NE jih je 29 iz 7. razreda (14 deklet in 15 fantov), 22 iz 8. razreda (10 deklet in 12 fantov) in 14 iz 9. razreda (8 deklet in 6 fantov). Skupaj je to 32 deklet 33 fantov.

Graf 9: Mnenje učencev in učenk o tem, ali so v šoli dovolj obravnavali temo medvrstniškega nasilja, prikazano po spolu.

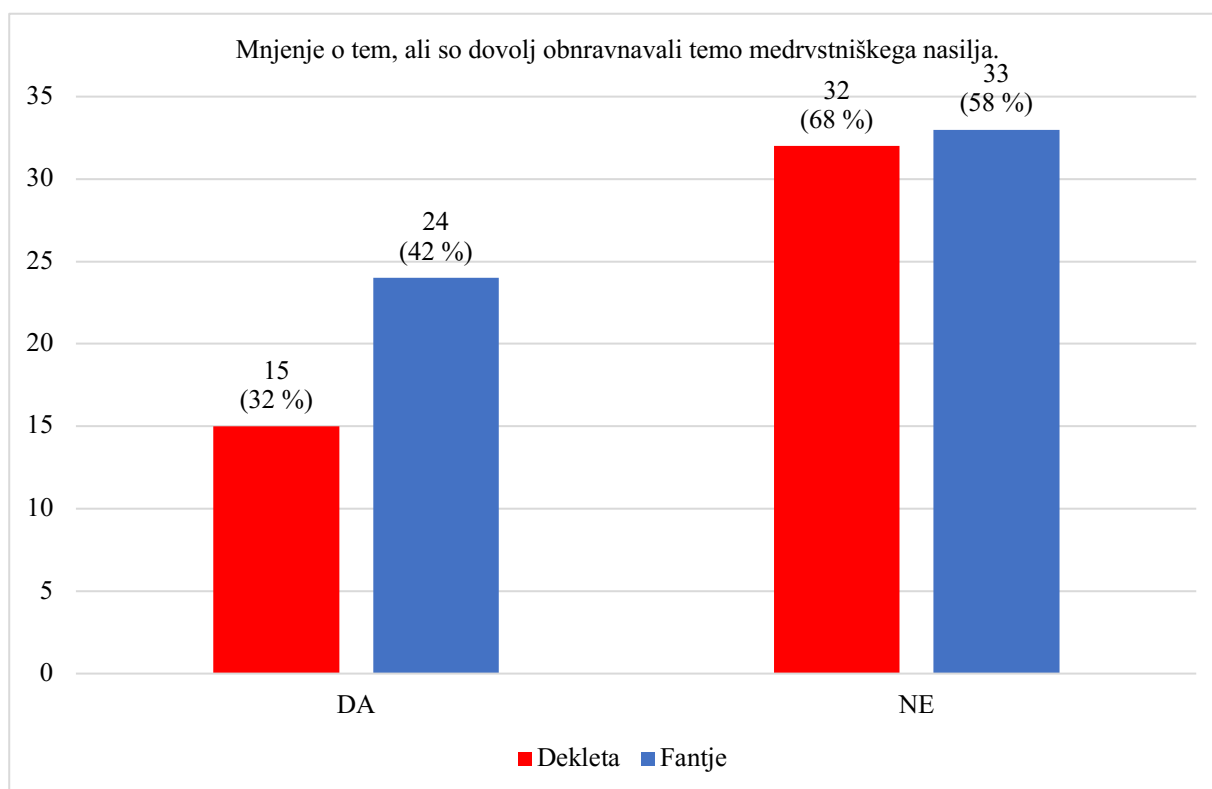

Tabela 6: Mnenje učencev in učenk, ali so v šoli dovolj obravnavali temo medvrstniškega nasilja, prikazano po razredih.

	DA	NE
7. Razred	10 (26 %)	29 (74 %)
8. Razred	13 (37 %)	22 (63 %)
9. Razred	16 (53 %)	14 (47 %)

Število učencev, ki menijo, da so temo v šoli že dovolj obravnavali, z leti narašča. Menim, da je razlog za to ta, da se učenci vsako leto pogovarjajo o tej temi in se jim zato v 9. razredu zdi, da so jo dovolj obravnavali, medtem ko učenci v 7. razredu želijo še več dodatnih informacij.

4.7 Pogovor o medvrstniškem nasilju v prihodnje

Na vprašanje, s kom bi se želeli o temi medvrstniškega nasilja pogovarjati v prihodnje, jih je 20 odgovorilo da z **učitelji in učiteljicami**. 12 jih je iz 7. razreda (7 deklet in 5 fantov), 3 fantje iz 8. razreda in 5 iz 9. razreda (4 dekleta in 1 fant). Skupaj torej 11 deklet in 9 fantov.

20 bi se jih želelo pogovarjati s **socialno delavko**, 7 iz 7. razreda (1 dekle in 6 fantov), 8 iz 8. razreda (3 dekleta in 5 fantov) in 5 iz 9. razreda (4 dekleta in 1 fant). Skupaj je to 8 deklet in 12 fantov.

18 z **razrednikom in razredničarko**, od tega 6 iz 7. razreda (2 dekleti in 4 fantje), 8 iz 8. razreda (5 deklet in 3 fantje) in 4 iz 9. razreda (3 dekleta in 1 fant). Skupaj je to 10 deklet in 8 fantov.

14 učence in /učenk je napisalo, da se ne želijo pogovarjati z **nikomer**. Od tega je 1 fant iz 7. razreda, 4 so iz 8. razreda (1 dekle in 3 fantje) in 9 iz 9. razreda (1 dekle in 8 fantov). Skupaj torej 2 dekleti in 12 fantov.

10 se jih želi pogovarjati s **sošolci in sošolkami**, 5 iz 7. razreda (2 dekleti in 3 fantje), 4 iz 8. razreda (2 dekleti in 2 fanta) in 1 fant iz 9. razreda. Skupno torej 4 dekleta in 6 fantov.

7 se jih želi pogovarjati s **prijatelji in prijateljicami**, 1 dekle iz 7. razreda, 2 fanta iz 8. razreda in 4 iz 9. razreda (1 dekle in 3 fantje). Skupaj sta to 2 dekleti in 5 fantov.

Prav tako se jih želi 7 pogovarjati s **šudenti in šudentkami**, od tega 4 dekleta iz 7. razreda, 2 dekleti iz 8. razreda in 1 fant iz 9. razreda. Skupno torej 6 deklet in 1 fant.

3 se želijo pogovarjati s **policistom**. 2 fanta iz 7. razreda in 1 iz 8. razreda.

3 želijo govoriti z **žrtvijo nasilja**, 2 dekleti iz 8. razreda in 1 dekle iz 9. razreda.

2 želita govoriti s **povzročitelji nasilja**, 1 fant iz 7. razreda in 1 dekle iz 8. razreda.

Graf 10: Oseba, s katero želijo učenci in učenke o medvrstniškem nasilju govoriti v šoli v prihodnje, prikazano po spolu.

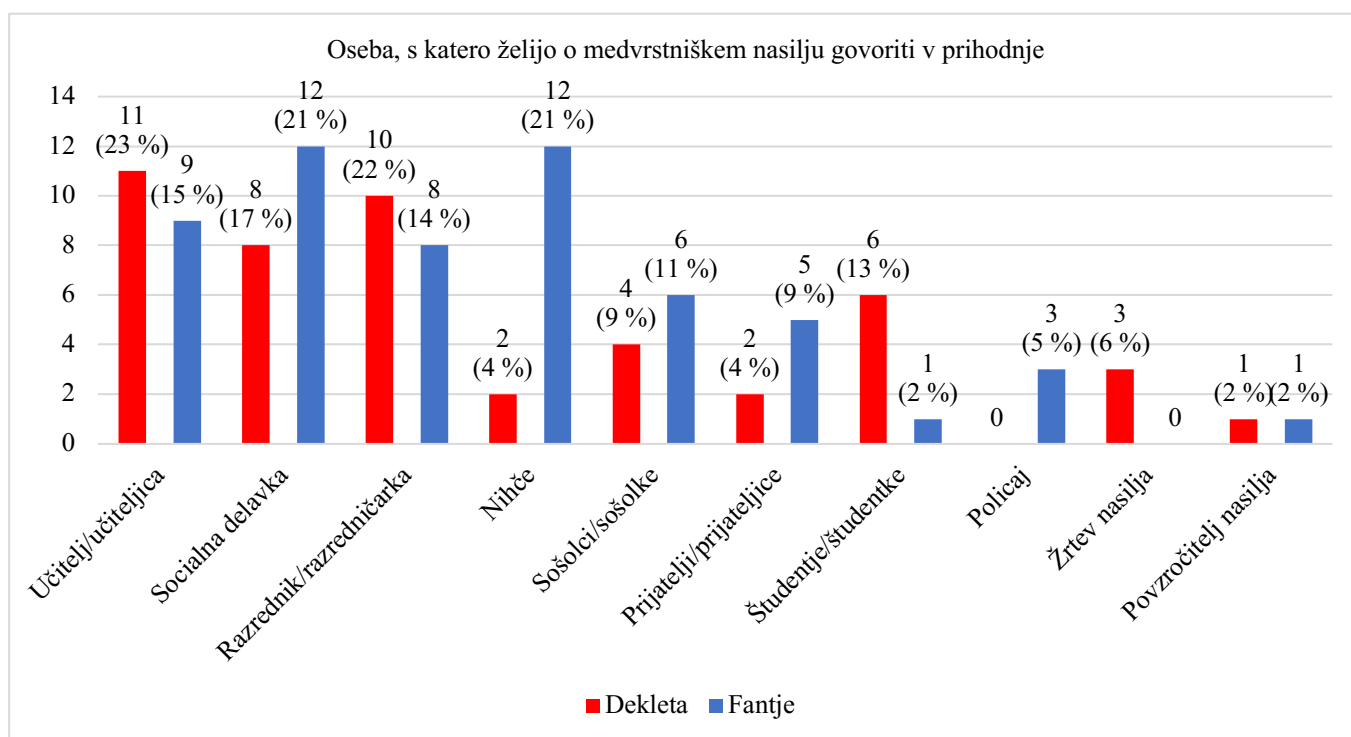

Tabela 7: Oseba, s katero želijo učenci in učenke o medvrstniškem nasilju govoriti v šoli v prihodnje, prikazano po razredih.

	Učitelj /učiteljica	SD	Razrednik/razredničarka	Nihče	Sošolci/sošolke	Prijatelji/prijateljice	Študentje/šudentke	Policist	Žrtev	Povzročitelj
7. razred	12 (31%)	7 (18%)	6 (15%)	1 (2,6%)	5 (13%)	1 (2,6%)	4 (10,2%)	2 (5%)	/	1 (2,6%)
8. razred	3 (8%)	8 (23%)	8 (23%)	4 (11%)	4 (11%)	2 (6%)	2 (6%)	1 (3%)	2 (6%)	1 (3%)
9. razred	5 (17%)	5 (17%)	4 (13%)	9 (31%)	1 (3%)	4 (13%)	1 (3%)	/	1 (3%)	/

Zanimiva je predvsem primerjava med spoloma, kadar govorimo o tem, da učenci ne želijo govoriti z nikomer. Kar 21 % vseh fantov je odgovorilo, da ne želijo govoriti z nikomer, medtem ko je le 4 % vseh deklet odgovorilo, da o tej temi ne želijo govoriti z nikomer več. Zanimivo je tudi, da veliko več deklet želi o tej temi govoriti s študenti in študentkami (kar 13 %), medtem ko o medvrstniškem nasilju želi s študenti govoriti samo 1 fant, kar je manj kot 2 %.

12. vprašanje je bilo, s kom bi se o medvrstniškem nasilju želeli pogovarjati izven šole.

50 učencev bi se želelo pogovarjati s **starši**. Od tega jih je 17 iz 7. razreda (6 deklet in 11 fantov), 20 iz 8. razreda (9 deklet in 11 fantov) in 13 iz 9. razreda (6 deklet in 7 fantov). Skupaj torej 21 deklet in 29 fantov.

28 učencev bi se želelo pogovarjati s **prijatelji**. 15 jih je iz 7. razreda (10 deklet in 5 fantov), 4 iz 8. razreda (2 dekleti in 2 fanta) in 9 iz 9. razreda (7 deklet in 2 fanta). Skupaj je to 19 deklet in 9 fantov.

21 se jih ne želi pogovarjati z **nikomer**. Od tega 5 iz 7. razreda (1 dekle in 4 fantje), 9 iz 8. razreda (4 dekleta in 5 fantov) in 7 iz 9. razreda (1 dekle in 6 fantov). Skupaj torej 6 deklet in 15 fantov.

3 učenci se želijo pogovarjati z **bratom**, 1 iz 7., 1 iz 8. in 1 iz 9. razreda. Skupaj torej 3 fantje.

1 učenec iz 7. razreda se želi pogovarjati s **sestro** in 1 učenka iz 8. razreda s **komerkoli**.

Graf 11: Oseba, s katero želijo učenci in učenke o medvrstniškem nasilju v prihodnje govoriti izven šole, prikazano po spolu.

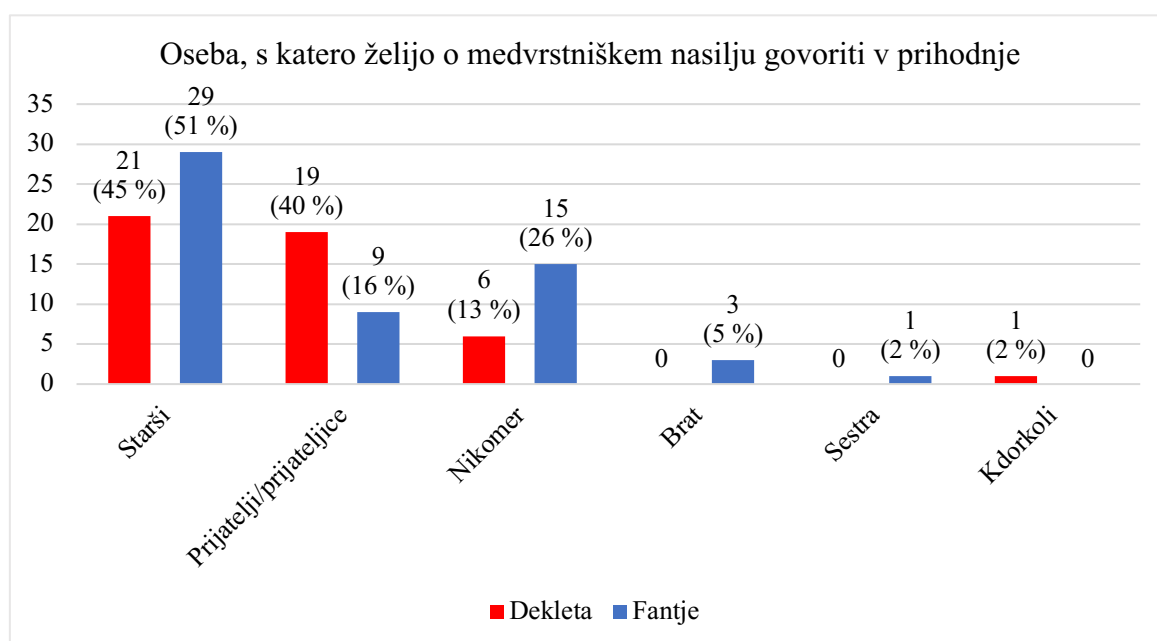

Tabela 8: Oseba, s katero želijo učenci in učenke o medvrstniškem nasilju v prihodnje govoriti izven šole, prikazano po razredih.

	Starši	Prijatelji/prijateljice	Nihče	Brat	Sesta	Kdorkoli
7. razred	17 (44 %)	15 (38 %)	5 (13 %)	1 (2,5 %)	1 (2,5 %)	/
8. razred	20 (57 %)	4 (11 %)	9 (26 %)	1 (3 %)	/	1 (3 %)
9. razred	13 (43,5 %)	9 (30 %)	7 (23,5 %)	1 (3 %)	/	/

Na vprašanje, kaj bi si želeli izvedeti o medvrstniškem nasilju, je 35 učencev odgovorilo, da **nič**. Od tega jih je 7 iz 7. razreda (3 dekleta in 4 fantje), 14 iz 8. razreda (6 deklet in 8 fantov) in 14 iz 9. razreda (2 dekleti in 12 fantov). Skupaj torej 11 deklet in 24 fantov.

29 učencev in učenk bi želelo izvedeti, **kako medvrstniško nasilje preprečiti**. 11 jih je iz 7. razreda (3 dekleta in 8 fantov), 8 iz 8. razreda (3 dekleta in 5 fantov) in 10 iz 9. razreda (7 deklet in 3 fantje). Skupaj je to 13 deklet in 16 fantov.

20 jih želi izvedeti, **zakaj pride do medvrstniškega nasilja**. Od tega jih je 15 iz 7. razreda (7 deklet in 8 fantov) in 5 deklet iz 8. razreda. To je 12 deklet in 8 fantov.

10 jih želi izvedeti, **kako pomagati**. 5 iz 7. razreda (3 dekleta in 2 fanta), 4 iz 8. razreda (1 dekle in 3 fantje) in 1 dekle iz 9. razreda. Skupaj torej 5 deklet in 5 fantov.

4 želijo izvedeti, **kako se upreti**. 1 fant iz 8. razreda in 3 dekleta iz 9. razreda.

2 želita izvedeti, **kako se umiriti**, 1 fant iz 8. in 1 iz 9. razreda.

2 želita izvedeti, **kako se delati, da ti je vseeno**, 1 fant iz 8. razreda in 1 dekle iz 9. razreda.

2 zanima, kakšna je **pogostost medvrstniškega nasilja**, 1 dekle iz 7. in 1 iz 8. razreda.

Graf 12: Kaj želijo učenci in /učenke v prihodnje izvedeti o medvrstniškem nasilju, prikazano po spolu.

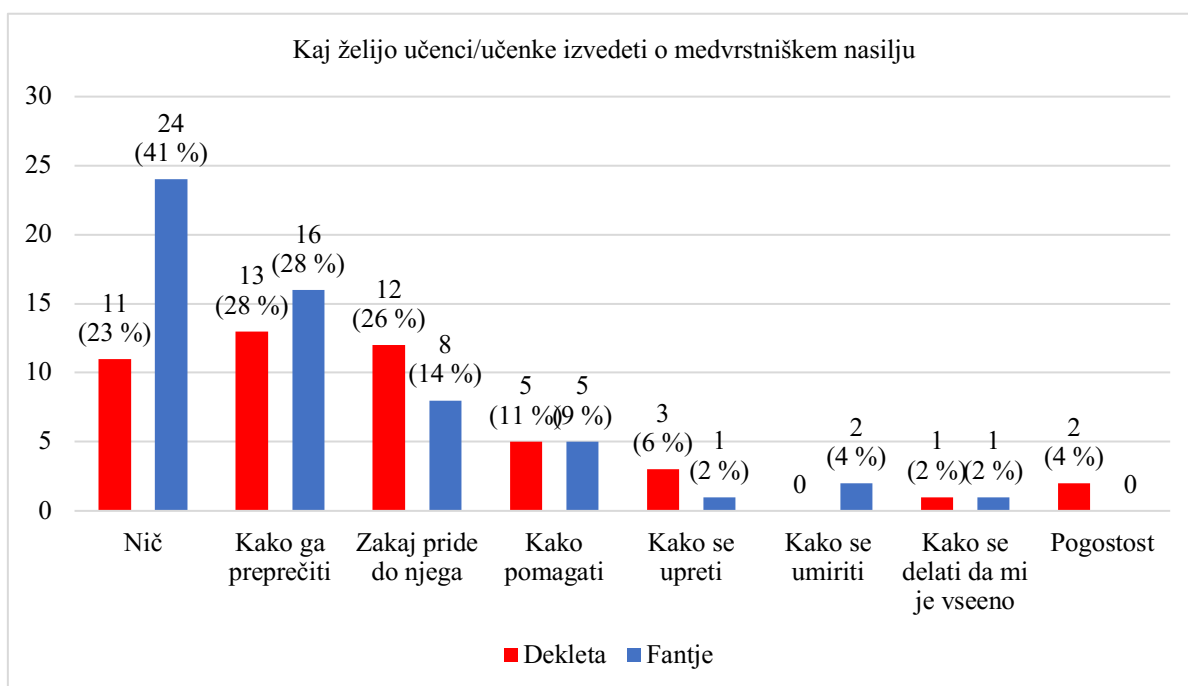

Tabela 9: Kaj želijo učenci učenke v prihodnje izvedeti o medvrstniškem nasilju, prikazano po razredih.

	Nič	Kako ga preprečiti	Zakaj pride do njega	Kako pomagati	Kako se upreti	Kako se umiriti	Kako se delati da mi je vseeno	Pogostost
7. razred	7 (18 %)	11 (28 %)	15 (38 %)	5 (13 %)	/	/	/	1 (3 %)
8. razred	14 (40 %)	8 (23 %)	5 (14 %)	4 (11 %)	1 (3 %)	1 (3 %)	1 (3 %)	1 (3 %)
9. razred	14 (47,5 %)	10 (33,5 %)	/	1 (3 %)	3 (10 %)	1 (3 %)	1 (3 %)	/

14. vprašanje je bilo ,v kakšnem okviru bi se o tej temi želeli pogovarjati v prihodnje?

70 učencev in učenk bi se o tej temi želelo pogovarjati **v okviru splošnih predmetov**. Od teh 27 iz 7. razreda (14 deklet in 13 fantov), 27 iz 8. razreda (14 deklet in 13 fantov) in 16 iz 9. razreda (6 deklet in 10 fantov). Skupaj torej 34 deklet in 36 fantov.

18 učencev in učenk bi se o medvrstniškem nasilju želelo pogovarjati **kot dodatno aktivnost v šoli**. Od teh so 4 iz 7. razreda (2 dekleti in 2 fanta), 5 iz 8. razreda (2 dekleti in 3 fantje) in 9 iz 9. razreda (4 dekleta in 5 fantov). Skupaj je to 8 deklet in 10 fantov.

9 učencev in učenk bi se o tej temi želelo pogovarjati v okviru **dodatne aktivnosti izven šole**. 3 iz 7. razreda (1 dekle in 2 fanta), 2 fanta iz 8. razreda in 4 iz 9. razreda (3 dekleta in 1 fant). Skupaj so to torej 4 dekleta in 5 fantov.

Odgovor **drugo** je izbralo 7 učencev in učenk. 5 fantov iz 7. razreda bi se želelo medvrstniškem nasilju pogovarjati v okviru razrednih ur, 1 fant iz 8. razreda se o tem želi pogovarjati doma in 1 dekle iz 9. razreda prav tako na razrednih urah. Skupaj torej 1 dekle in 6 fantov.

Graf 13: V kakšnem okviru se želijo učenci in učenke o medvrstniškem nasilju pogovarjati v prihodnje, prikazano po spolu.

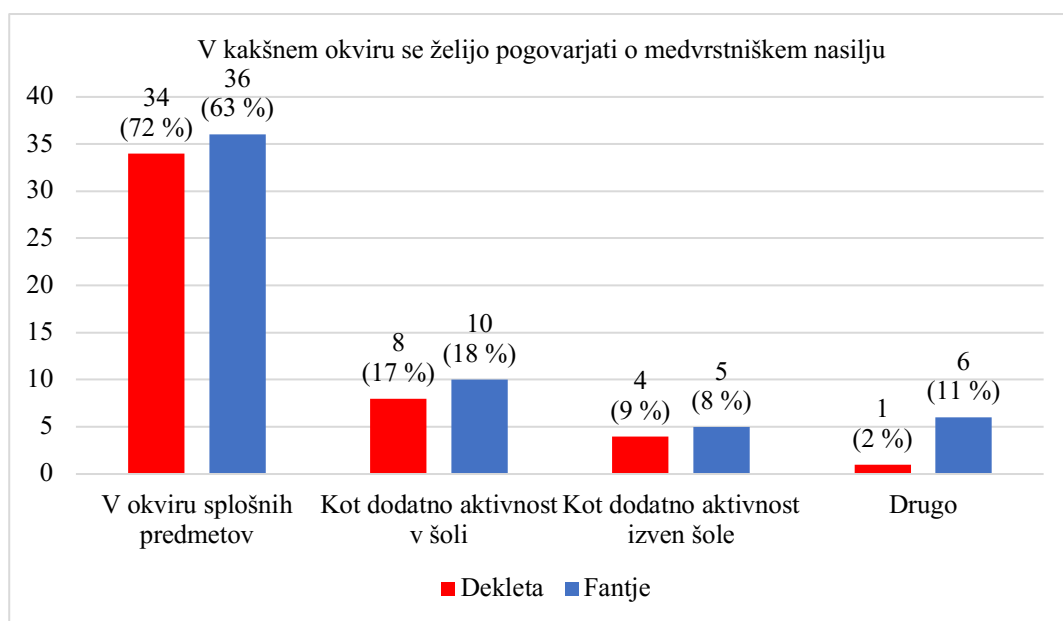

Tabela 10: V kakšnem okviru se želijo učenci in učenke o medvrstniškem nasilju pogovarjati v prihodnje, prikazano po razredih.

	V okviru splošnih predmetov	Kot dodatno aktivnost v šoli	Kot dodatno aktivnost izven šole	Drugo
7. razred	27 (69 %)	4 (10 %)	3 (8 %)	5 (13 %)
8. razred	27 (77 %)	5 (14 %)	2 (6 %)	1 (3 %)
9. razred	16 (54 %)	9 (30 %)	4 (13 %)	1 (3 %)

Na vprašanje, na kakšen način bi si želeli, da se tema medvrstniškega nasilja v prihodnje obravnava v šoli, jih je 65 izbralo **ogled filmov in predstav na to temo**, od tega jih je 23 iz 7. razreda (8 deklet in 15 fantov), 24 iz 8. razreda (11 deklet in 13 fantov) in 18 iz 9. razreda (9 deklet in 9 fantov). Skupaj torej 28 deklet in 37 fantov.

33 jih je izbralo **predavanja in delavnice na to temo**. Od teh jih je 23 iz 7. razreda (8 deklet in 15 fantov), 9 iz 8. razreda (5 deklet in 4 fantje) in 8 iz 9. razreda (2 dekleti in 6 fantov). Skupaj torej 16 deklet in 17 fantov.

6 jih je izbralo **individualni pogovor**. 2 fanta iz 8. razreda (1 bi se želel pogovarjati s socialno delavko in 1 s starši) ter 4 iz 9. razreda (3 dekleta (2 bi se želeli pogovarjati z učiteljem in učiteljico, 1 s socialno delavko) in 1 fant, ki bi se želel pogovarjati s tistim, ki ga je pretepal.

Graf 14: Na kakšen način želijo učenci in učenke obravnavati temo medvrstniškega nasilja v prihodnje, prikazano po spolu.

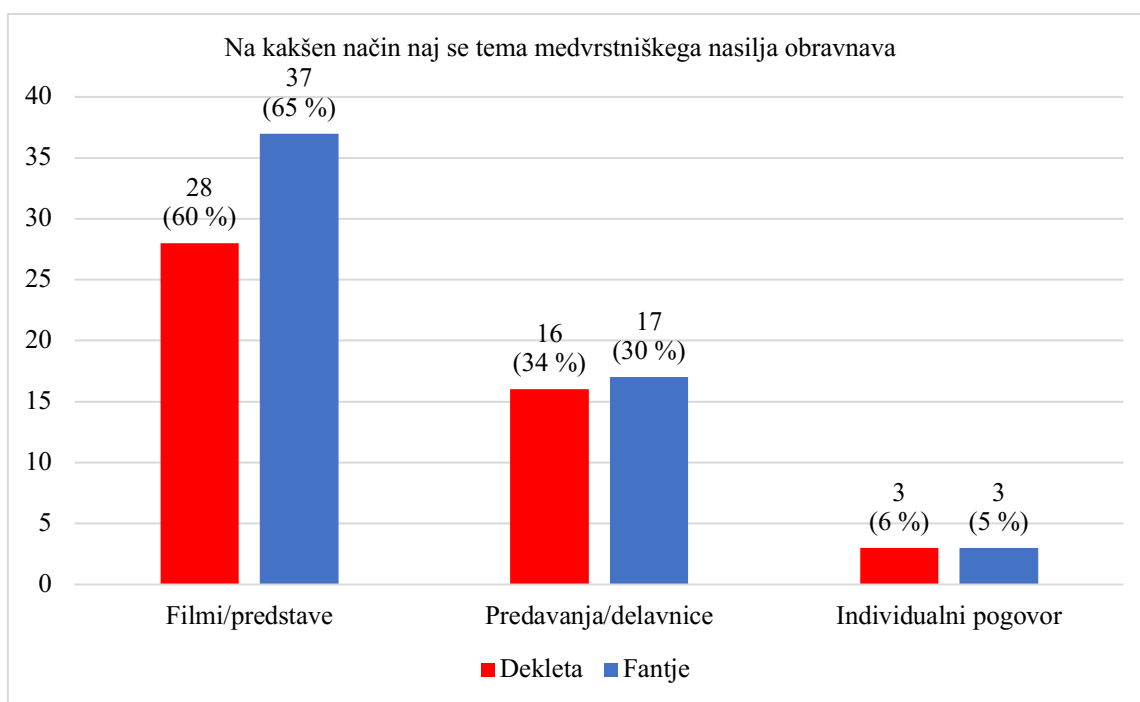

Tabela 11: Na kakšen način želijo učenci in učenke obravnavati temo medvrstniškega nasilja v prihodnje, prikazano po razredih.

	Filmi/predstave	Predavanja/delavnice	Individualni pogovor
7. razred	23 (59%)	16 (41%)	/
8. razred	24 (69%)	9 (25,5%)	2 (5,5%)
9. razred	18 (60%)	8 (27%)	4 (13%)

4.8 Preverjanje hipotez

V diplomski nalogi sem postavila 5 hipotez, ki sem jih skozi analizo potrdila ali zavrnila.

H1: Več kot polovica učencev in učenk pri opredelitvi medvrstniškega nasilja navaja pretepanje.

Pri opredelitvi medvrstniškega nasilja 37 učencev in učenk navaja pretepanje, to je 35,5 % vseh sodelujočih v raziskavi, kar je manj kot polovica. Hipoteza je zato zavrnjena.

H2: Vsi učenci in učenke so v šoli že govorili o medvrstniškem nasilju.

Vsi 104 učenci in učenke, ki so sodelovali v raziskavi, so obkrožili, da so že govorili o medvrstniškem nasilju. Ta hipoteza je potrjena.

H3: Več kot polovica učencev in učenk se je o medvrstniškem nasilju pogovarjala z razrednikom ali razredničarko.

25 učencev in učenk navaja, da so se o medvrstniškem nasilju pogovarjali z razrednikom in razredničarko, 6 da so se o njem pogovarjali z razrednikom in razredničarko in socialno delavko hkrati. Skupaj je to 31 učencev in učenk, kar je 30 % vseh sodelujočih v raziskavi, torej manj kot polovica. Hipoteza je torej zavrnjena.

H4: Fantje menijo, da je tema medvrstniškega nasilja dovolj obravnavana, medtem ko dekleta menijo, da tema medvrstniškega nasilja ni dovolj obravnavana.

62 % fantov iz 9. razreda je mnenja, da je tema medvrstniškega nasilja v šoli dovolj obravnavana, medtem ko v 8. razredu to meni 37 % fantov in v 7. razredu 32 % fantov. Ta del hipoteze torej zgolj delno drži, saj velja samo za fante iz 9. razreda.

Vsa dekleta so večinsko menila (7. razred – 82 %, 8. razred – 62 % in 9. razred – 57%), da je tema medvrstniškega nasilja premalo obravnavana, zato je ta del hipoteze potrjen.

H5: Učenci in učenke, ki so že bili žrtve nasilja, si v prihodnje želijo več individualnih pogovorov, medtem ko bi si učenci in učenke, ki so že povzročali nasilje, želeli več ogledov filmov na to temo.

Samo 2 izmed 29 žrtev sta izbrali individualni pogovor, kar je 7 %. 19 jih je izbralo ogled filmov ali predstav na to temo in 8 jih je izbralo predavanja ali delavnice na to temo. Učenci in učenke, ki so bili žrtve nasilja, si torej v prihodnje v večini ne želijo več individualnih pogovor, zato je ta del hipoteze zavržen.

Med povzročitelji in povzročiteljicami jih je 6 izbralo ogled filmov ali predstav na temo medvrstniškega nasilja, kar je 60 %. 3 so izbrali delavnice ali predavanja na to temo in 1 je izbral individualni pogovor. Učenci in učenke, ki so povzročali nasilje, si torej v prihodnje v večini želijo več ogledov filmov ali predstav na to temo, ta del hipoteze je zato potrjen.

5 Razprava

Učenci in učenke, ki so sodelovali v raziskavi, so slabo poznali opredelitev medvrstniškega nasilja, kljub temu pa so naštevali posamezne elemente, ki ga dobro definirajo. V posameznih odgovorih so zapisali pretepanje, izolacija, grožnje, izsiljevanje, žaljenje, norčevanje, itd. Vse te elemente Olweus (1995) opredeljuje kot medvrstniško nasilje, ki lahko poteka z besedami, kot so norčevanje, žaljenje in poniževanje, ali z dejanji, kot so brcanje, porivanje, pretepanje. Lahko poteka tudi kot namerna izključitev iz skupine ali uporaba nasilnih kretenj. Tudi na društvu za nenasilno komunikacijo (b. d.) izpostavljajo prav žaljenje, zmerjanje in grožnje. Vse to sodi pod psihično nasilje, ki najpogosteje poteka na besedni ravni z namenom, da osebo poniža in razvrednoti. Sodelujoči v raziskavi so v svojem okolju najpogosteje opazali prav psihično nasilje, temu je sledilo fizično nasilje, ki po Pečjak (2014) vključuje brcanje, lasanje, grizenje, prerivanje, pretepanje itd. Kljub temu da imajo otroci danes vse večjo dostopnost do interneta, računalnikov in prenosnih telefonov, ki omogočajo pojavnost spletnega nasilja (Pečjak, 2014), so ga le redki sodelujoči v raziskavi uvrstili na prvo mesto najbolj opaženih vrst medvrstniškega nasilja. Učenci in učenke so na zadnje mesto uvrstili spolno nasilje, medtem ko nasilja do učencev s posebnimi potrebami nihče ni izbral kot najpogosteje opaženega nasilja. To je zanimivo predvsem zato, ker je Licardo (2000) v svoji raziskavi ugotovila, da je največ nasilja do učencev s posebnimi potrebami prav na predmetni stopnji, pod katero spada tudi zadnja triada, ki jo obiskujejo sodelujoči v raziskavi. Ker sem v anketnem vprašalniku spraševala po najpogosteje opaženem nasilju, dopuščam možnost, da je medvrstniško nasilje do učencev s posebnimi potrebami na šoli prisotno, ampak ne v takšni razsežnosti kakor druge vrste nasilja.

Mikuš Kos (1991) govori o tem, da so motnje v medvrstniških odnosih mnogo pogostejše in za otroke mnogo pomembnejše, kot si odrasli pogosto predstavljajo. To se je pokazalo tudi v moji raziskavi, sej je število sodelujočih, ki še nikoli niso bili prisotni pri medvrstniškem nasilju, zelo majhno. Največ učencev se je do zdaj pojavilo v vlogi opazovalcev medvrstniškega nasilja. Nasilje se namreč v večini primerov pojavlja ob prisotnosti vrstnikov, ki se s tem znajdejo v vlogi opazovalcev (Pepler in Craig, 1995). Le-ti predstavljajo večino v razredu in s svojo odzivnostjo oziroma neodzivnostjo pomembno vplivajo na pojavnost medvrstniškega nasilja (Pečjak in Pirc, 1982).

Pušnik (1999) predpostavlja, da je v procesu medvrstniškega nasilja vpletenih več fantov kakor deklet, pri čemer se jih več pojavlja tako v vlogi povzročitelja, kakor v vlogi žrtve nasilja. V moji raziskavi to sicer res drži za primer povzročiteljev nasilja, saj je izmed skupaj 10 učencev in učenk, ki so se že znašli v vlogi povzročitelja ali povzročiteljice nasilja, kar 8 fantov in samo 2 dekleti. Predpostavka pa se ni izkazala za resnično, kadar govorimo o žrtvah nasilja, saj je izmed skupno 29 učencev in učenk, ki so se že znašli v vlogi žrtve nasilja, 17 deklet in 12 fantov, torej se je v vlogi žrtve znašlo občutno več deklet kakor fantov, predvsem če upoštevamo dejstvo, da je v raziskavi v celoti sodelovalo 10 fantov več kakor deklet.

Vsi učenci so v šoli že govorili o medvrstniškem nasilju, kar je seveda pozitivno. Večina je o njem govorila večkrat ali vsaj enkrat na leto. Pogovarjali so se predvsem z učitelji, razredniki in socialno delavko, nekaj pa jih je o medvrstniškem nasilju govorilo tudi s študenti na praksi, s sošolci, psihologinjo, ravnateljico in celo policistom. Glede na pestro paleto ljudi, s katerimi so se učenci in učenke o medvrstniškem nasilju pogovarjali, je vidno, da se v šoli proti medvrstniškemu nasilju borijo na ravni celotne šole, kakor tudi znotraj oddelkov in pri posameznikih, kar je glavno vodilo Olweus-a (1995) pri *Programu za preprečevanje trpinčenja med učenci*. Pomembno je, da imajo žrtve občutek varnosti in da se v razredu čutijo sprejete. Prav tako je pomembno, da nasilneži s časom občutijo manjšo agresivnost do okolja in začno svojo voljo uveljavljati na bolj primeren način, to pa je seveda možno zgolj ob podpori učiteljev, drugih zaposlenih in družine oziroma domačih.

Rezultati so pokazali, da starejši kot so učenci in učenke, bolj se jim zdi, da je tema medvrstniškega nasilja v šoli bila dovolj obravnavana in manjšo potrebo po pogovoru o tej temi čutijo. Če pogledamo celotno število udeleženi v raziskavi, večina učencev in učenk vseeno meni, da je tema v šoli premalo obravnavana. V prihodnje se v šoli o tej temi želijo pogovarjati predvsem z učitelji/učiteljicami, socialno delavko in razredniki/razredničarkami. Izven šole se skoraj polovica sodelujočih, o temi medvrstniškega nasilja, želi pogovarjati s svojimi starši. Zakonca Mrgole (2013) pravita, da kljub temu da v obdobju najstništva postajajo prijatelji vedno bolj pomembne osebe najstnikov, imajo mladi velikokrat občutek, da so starši edini, ki jim lahko res zaupajo, da jim starši edini lahko ponudijo varnost in bližino. Pomembna sta oba, oče in mama. Tudi Olweus (1995) poudarja pomembnost staršev, ki lahko veliko prispevajo k izboljšanju pojavnosti medvrstniškega nasilja s tem, ko govorijo s svojimi otroki. Starši povzročitelja nasilja morajo otroku dati vedeti, da nasilja v prihodnje ne bodo tolerirali in postaviti jasna pravila. Prav tako pa je pomembno, da svojega otroka pohvalijo, ko si to zasluži in mu pokažejo, da ga cenijo. Pomembno vlogo imajo tudi starši žrtev nasilja, ki otroka

zaščitijo, vzpostavijo stik z učitelji in ga spodbujajo k navezovanju stikov s sošolci, ki so do učenca/učenke prijazni. Takoj za starši, se učenci/učenke želijo pogovarjati s svojimi prijatelji/prijateljicami. Ule (2008:93) pravi, da mladostniki v adolescenci vlagajo veliko energije prav v vzpostavljanje in ohranjanje prijateljstev. Pripadnost in vključenost v skupino jim veliko pomeni. Zraven staršev in prijateljev bi se učenci in učenke želeli pogovarjati še z bratom, sestro ali komerkoli.

Rezultati so pokazali, da si nekateri učenci in učenke o temi medvrstniškega nasilja ne želijo izvedeti ničesar več, predvidevam da bodisi zato, ker o tej temi že veliko vedo ali ker jih tema preprosto ne zanima. Tisti, ki so željni novega znanja o tej temi, bi želeli izvedeti predvsem kako nasilje preprečiti, zakaj do njega prihaja ter kako pomagati. Zanima jih tudi kakšna je pogostost medvrstniškega nasilja, kako se umiriti, da le tega ne povzročaš, kako se mu upreti in kako se delati, da ti je vseeno. Odgovore na vprašanja o medvrstniškem nasilju bi učenci lahko dobili z izvajanjem preventivnih in intervencijskih programov, ki delujejo kot preprečevanje ali zmanjševanje pojavljanja medvrstniškega nasilja in nudijo informiranje učencev o njihovih pravicah, krepitev pozitivne samopodobe in konstruktivno reševanje konfliktov, v obliki delavnic, vrstniške mediacije itd. Ti programi potekajo v okviru redne dejavnosti šole, na ravni razreda, stopnje ali celotne šole (Pečjak, 2014).

Sodelujoči učenci in učenke bi o medvrstniškem nasilju v veliki večini želeli govoriti v okviru splošnih predmetov oziroma rednega pouka. Ravno takrat, potekajo v prejšnjem odstavku omenjene aktivnosti preventivnih programov, ki so vključene v vzgojni načrt šole (Pečjak, 2014). Nekaj bi jih temo medvrstniškega nasilja želelo obravnavati kot dodatno aktivnost v šoli, še redkeje pa kot dodatno aktivnost izven šole. Otrokom, ki bodisi potrebujejo pomoč ali pa si želijo samo dodatnega pogovora o medvrstniškem nasilju, so vedno na voljo organizacije, ki v sodelovanju s starši, osnovnimi šolami in centri za socialno delo, omogočajo pomoč in podporo mladim z izkušnjo nasilja – le-te sem naštel v poglavju Seznam organizacij, kjer mladi lahko poiščejo pomoč.

Učenci in učenke bi si v prihodnje na temo medvrstniškega nasilja želeli predvsem ogled več filmov in predstav ter predavanj in delavnic. To bi lahko izvedli v okviru razrednih ur ter kulturnih dnevorov. Ogledu filma ali predstave bi lahko sledil pogovor o temi, ki jo je film/predstava obravnavala, v katerem bi se navezali na nasilje, medsebojne odnose, iskrenost, itd. Prav tako bi se iz filma/predstave lahko navezale delavnice ali predavanja. Nekaj konkretnih predlogov podajajo Klemenčič, Jerina, Karajić, Kuhar, in Molan (2016), v priročniku *Za*

nenasilje vsi, kjer predlagajo ogled gledališke predstave *Gusar Berto*, ogled norveškega filma *Vratar Liverpoola*, ogled gledališke predstave *Jaz, Batman* in različne delavnice, ki prispevajo k ozaveščanju teme medvrstniškega nasilja in poudarjajo pomembnost iskrenosti in medsebojnih odnosov.

6 Sklepi

- Sodelujoči učenci in učenke slabo poznajo definicijo medvrstniškega nasilja.
- Tretjina sodelujočih medvrstniško nasilje povezuje s pretepanjem, h kateremu nekateri dodajajo še žaljenje, norčevanje in grožnje.
- V svojem okolju najpogosteje opazajo psihično nasilje, temu sledi fizično nasilje. Redki opazajo spletno in spolno nasilje.
- V svojem okolju ne opazujajo nasilja do učencev in učenk s posebnimi potrebami.
- Večina učencev in učenk je že bila prisotna pri medvrstniškem nasilju.
- Učenci in učenke se v medvrstniškem nasilju najpogosteje pojavljajo v vlogi opazovalca/opazovalke, temu sledi vloga žrtve. Najmanj učencev in učenk se je znašlo v vlogi povzročitelja in povzročiteljice nasilja.
- Vsi so v šoli že govorili o medvrstniškem nasilju.
- O medvrstniškem nasilju v šoli večinoma govorijo večkrat letno ali vsaj enkrat na leto.
- Najpogosteje o medvrstniškem nasilju govorijo z učitelji in učiteljicami, h katerim spadajo tudi razredniki in razredničarke. Tem sledi socialna delavka in študentje ter študentke na praksi.
- Učenci in učenke se o medvrstniškem nasilju redko pogovarjajo s sošolci in sošolkami.
- Večina udeleženih v anketnih vprašalnikih meni, da je tema medvrstniškega nasilja v šoli premalo obravnavana.
- Premo sorazmerno s starostjo se večja tudi število učencev in učenk, ki menijo, da je tema medvrstniškega nasilja v šoli dovolj obravnavana. Ti učenci in učenke, v prihodnje v večini ne želijo pridobiti nobenih informacij o tej temi.
- O temi medvrstniškega nasilja bi se sodelujoči v raziskavi v prihodnje želeli pogovarjati predvsem z zaposlenimi na šoli, to so učitelji in učiteljice, socialna delavka in razrednik ali razredničarka.
- Izven šole bi se učenci in učenke o medvrstniškem nasilju želeli v prvi vrsti pogovarjati s svojimi družinskimi člani, predvsem s starši. Tem sledijo prijatelji.
- Obravnavanje teme bi jih zanimalo predvsem v okviru splošni predmetov v šoli, nekoliko manj pa kot dodatna aktivnost v šoli ali izven šole.
- V prihodnje bi si učenci in učenke na temo medvrstniškega nasilja želeli predvsem ogledati več filmov in predstav s takšno tematiko. Zanimala bi jih tudi predavanja in delavnice na to temo.

- Le nekaj učencev in učenk si o temi medvrstniškega nasilja želi individualni pogovor. Tega si želijo s socialno delavko, učitelji in učiteljicami, starši in žrtvijo lastnega nasilja.

7 Predlogi

- Delavnice na temo, kako se upreti medvrstniškemu nasilju in tudi o tem, kako se umiriti, da nasilja ne povzročiš. Delavnice potekajo v sklopu razrednih ur, ki jih pripravi razrednik ali razredničarka s pomočjo socialne delavke. Socialna delavka bi s tem še boljše spoznala učenke in učence – predvsem pa bi tudi oni boljše spoznali njo. Vsebina bi bila osredotočena na nasvete in praktične vaje za učence in učenke, ki bi jim pokazale kako se upreti medvrstniškemu nasilju in kako se umiriti, kadar čutijo potrebo po izvajanju medvrstniškega nasilja.
- Na eni izmed razrednih ur v prvem mesecu šolskega leta, učenci in učenke, skupaj z razrednikom ali razredničarko izdelajo razredno zavezo. V njej konkretno zapišejo pravila obnašanja v razredu, ki jih morajo učenke in učenci upoštevati, da se bodo v razredu vsi dobro počutili. Zapišejo jih na plakat. Z odtisi svojih prstov, ki jih namočijo v barvo, se zvežejo, da bodo upoštevali pravila, ki so jih določili v zavezi.
- Organiziranje kulturnih dnevov s filmi ali predstavami na temo medvrstniškega nasilja, ki jim sledijo delavnice in predavanja oziroma pogovor o tem. To izvedejo čimvečkrat, zaželeno tudi v tednu okrog 25. novembra, ko je mednarodni dan boja proti nasilju nad ženskami.
- Socialna delavka skupaj z učenci in učenkami v sklopu razredne ure izdeluje plakate na temo medvrstniškega nasilja, s temi plakati potem okrasijo hodnike in skupne prostore v šoli.
- Pred pisarno šolske socialne delavke postavijo »nabiralnik nasilja«. V njega učenci zapišejo svoje težave na področju medvrstniškega nasilja in dodajo svoje potrebe ali predloge v zvezi z reševanjem le tega. Ob nabiralniku so navodila, na katerih piše, da se učenci ali učenke na listek lahko podpišejo ali pa zapišejo vsaj razred, da se bodo težave lahko rešile na pravem mestu. Socialna delavka enkrat na teden odpre nabiralnik in po potrebi posreduje. O delovanju »nabiralnika nasilja« je govora na razrednih urah in pedagoških konferencah.
- Učence in učenke je potrebno seznaniti, da imajo vedno možnost individualnega pogovora z zaposlenimi v šoli in da se vedno lahko obrnejo na njih. Na to jih lahko z obiskom na razredni uri opomni socialna delavka, ki vsem učencem na šoli nudi možnost individualnega pogovora. Socialna delavka jim, če imajo željo ali potrebo,

svetuje na katerih društvih ali centrih za socialno delo, lahko obiščejo dodatna izobraževanja na temo medvrstniškega nasilja.

- Izobraževanje učiteljev in učiteljic ter drugih zaposlenih na šoli na področju medvrstniškega nasilja. Nasveti kako ga prepoznati, kako odreagirati in pomagati. Socialna delavka tudi učiteljem in učiteljicam da vedeti, da se vedno lahko obrnejo po pomoč in pogovor k njej.
- Spodbujanje učiteljev in učiteljic, da v redni pouk čimvečkrat vključijo pogovor o medvrstniškem nasilju.
- Spodbujanje razrednikov ali razredničark, da na razrednih urah čimvečkrat govorijo o medvrstniškem nasilju. K temu se čimvečkrat vključi socialna delavka.
- Predavanje ali izobraževanje za starše in skrbnike na temo medvrstniškega nasilja.
- Ozaveščanje staršev in skrbnikov, da je pogovor o medvrstniškem nasilju otrokom pomemben in da naj z njimi še naprej govorijo o tej temi.
- Šola naj še naprej sodeluje z različnimi organizacijami, ki nudijo pomoč/podporo mladim z izkušnjo nasilja. O delovanju teh organizacij naj na novembrskih roditeljskih sestankih in govorilnih urah obvestijo starše ter skrbnike učencev. Socialna delavka jim pove, da 25. novembra praznujemo mednarodni dan boja proti nasilju nad ženskami, hkrati jim na kratko predstavi organizacije, ki se ukvarjajo s preprečevanjem nasilja in s pomočjo udeležencem v nasilju, ter jim predstavi njihovo poslanstvo.

8 Literatura

Aničić, K., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M., Vanček, N., Verbnik Dobnikar, T., Veselič, Š., & Zabukovec Kerin. (2002). *Nasilje – nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol*. Ljubljana: i2.

Anžič, A., Meško, G., & Plazar, J. (2004). *Mladoletniško nasilje*. Ljubljana: Ministerstvo za notranje zadeve.

Besag, E. V. (1989). *Bullies and victims in school: a guide to understanding and manegment*. Philadelphia: Open University Press.

Cegnar, K. (2014). *Vrstniško nasilje v osnovni šoli – razlike med spoloma* (Magistrsko delo). Pridobljeno 20. 2. 2020 s <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/1345>

Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Demšar Goljevšček, M., Mandl, K., Klajdarič, T., Kušar, M., Prgić, J., Samojlenko, K., Stojadinovič, M., Škobalj, G., Trplan, S. (2010). *Nasilje je out, mi smo in: priročnik za strokovne delavce v vzgoji in izobraževanju*. Cirkovce: Osnovna šola Cirkovce.

Društvo SOS. (b. d.). Pridobljeno 24. 1. 2020 s <https://drustvo-sos.si>.

Društvo zaupni telefon Samarijan. (2017). Pridobljeno 24. 1. 2020 s <http://www.telefon-samarijan.si>.

Društvo za nenasilno komunikacijo. (2017). *Nasilje nad otroki – Strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Društvo za nenasilno komunikacijo. (2020). Pridobljeno 5. 2. 2020 s <https://www.drustvo-dnk.si/index.php>

Društvo ženska svetovalnica. (b. d.). Pridobljeno 20. 1. 2020 s <http://www.drustvo-zenska-svetovalnica.si>

Elliott, M. (2002). *Trpinčenje*. Ljubljana: Educy.

Erb, H. H. (2004). *Nasilje v šoli in kako se mu lahko zoperstaviš*. Radovljica: Didakta.

Familylab (b. d.) Pridobljeno: 24. 1. 2020 s <https://familylab.si>

Filipčič, K., Klemenčič, I., Lešnik, D., Muršič, M. in Pušnik, M. (2012). *(O)krog nasilja v družini in šoli : soočanje šole/vrtca z nasiljem nad otroki*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.

Greco, D. in Zanetti, C. (2013). *Problems and solutions toward bullying and (peer) violence: existing good practices*. Annales. Series historia et sociologia. Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

Habbe, J. (2000). *Nasilje in varnost otrok v šolah: nasveti za ravnatelje, učitelje, starše in vse, ki skrbijo za varnost v osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Lisac&Lisac.

Klemenčič, I., Jerina, A., Karajić, E., Kuhar, A. in Molan, A. (2016). *Preventivne dejavnosti systemskega pristopa k medvrstniškemu nasilju v VIZ, priročnik št. 2*. Ljubljana: nštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani

Kowalski, M. R., Limber, P.S., & Agatston, W.P. (2008). *Cyberbullying: bullying in the Digital Age*. USA: Blackwell Publishing.

Košir, K. (2015). *Vloga opazovalcev v procesu medvrstniškega nasilja*. Maribor: Filozofska fakulteta.

Košir, K. (2013). *Socialni odnosi v šoli*. Maribor: subkulturni azil.

Kristančič, A. (2002). *Socializacija agresije*. Ljubljana: AA Inserco, svetovalna družba.

Licardo, M. (2015). *Nasilje in otroci s posebnimi potrebami*. Maribor: Filozofska fakulteta.

Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1:Načrtovanje raziskave z osnovami informatike (študijsko gradivo za interno uporabo)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mesec, B. (1997). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I (študijsko gradivo za interno uporabo)*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mikuš Kos, A. (1999). *Šola in duševno zdravje*. Murska sobota: Pomurska založba.

- Mladinski svet Slovenije. (2017). Pridobljeno 24. 1. 2020 s <http://mss.si>
- Mrgole, A. in Mrgole, L. (2013). *Izštekanji najstniki in starši, ki štekajo: starši – tukaj in zdaj*. Kamnik: Zavod Vežal.
- Nina Rapolane Obrar. (2018). *Nasilje nad ženskami – prav(n)e poti v varno življenje žensk in otrok*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: what we know and what we can do*. Oxford: Blackwell.
- Olweus, D. (1995). *Trpinčenje med učenci*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Pečjak, S. (2014). *Medvrstniško nasilje v šoli*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Pečjak, S., Pirc, T. (1982). *Sem opazovalec medvrstniškega nasilja: kaj lahko naredim?* Novo mesto: Pedagoška obzorja.
- Pepler, D. J., Craig, W. (1995). *A peek behind the fence: naturalistic observations of aggressive children with remote audiovisual recording*. *Development Psychology*, 31, str. 548-553.
- Poštrak, M. (2006). *Nasilje kot sporočilo*. Šolsko svetovalno delo. leto XI. št. 3/4. str. 3–8.
- Pušnik, M. (1999). *Vrstniško nasilje v šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pušnik, M. (2003). Vrstniško nasilje. V *Vloga šole pri zmanjševanju nasilja: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje*. (str. 7–11). Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Skupnost centrov za socialno delo Slovenije. (b. d.). Pridobljeno 24. 1. 2020 s <https://www.scsd.si/centri-za-socialno-delo/krizni-centri/>
- Sullivan, K. (2011). *The anti-bullying handbook*. Los Angeles: SAGE.
- Šelih, A. (2000). *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih - vzroki, pojavi, odzivanje*. Ljubljana: Bonex.
- TOM Telefon za otroke in mladostnike. (b. d.). Pridobljeno 24. 1. 2020 s <https://www.e-tom.si>

Univerzitetna psihiatrična klinika Ljubljana. (2017). Pridobljeno 24. 1. 2020 s <https://www.psih-klinika.si/koristne-informacije/klic-v-dusevni-stiski/>

Uprava RS za zaščito in reševanje. (2014). Pridobljeno 24. 1. 2020 s <http://www.sos112.si/slo/page.php?src=ks1.htm>

Whitney, I., Rivers, I., Smith, P. K. in Sharp, S. (1994) The Sheffield project: Methodology and findings. V: P. K. Smith in S. Sharp (ur.). *School bullying insights and perspectives* (20-56). London: Routledge.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) (2008). Ur. l. RS 16/08.

Zavod Emma. (2013). Pridobljeno 24. 1. 2020 s <http://zavod-emma.si>

Zavod MISS. (2016). Pridobljeno 24. 1. 2020 s <https://www.misss.si/?id=10>

Združenje proti spolnemu zlorabljanju. (2020). Pridobljeno 24. 1. 2020 s <http://spolna-zloraba.si>

Zveza prijateljev mladine Slovenije. (b. d.). Pridobljeno 24. 1. 2020 s <https://www.zpms.si/o-zpms/>

9 Priloge

9.1 Anketni vprašalnik

1. Spol: M / Ž

2. Razred: 7. 8. 9.

3. Kaj je po tvojem mnenju medvrstniško nasilje? _____

4. Katere vrste medvrstniškega nasilja v svojem okolju najpogosteje opažaš?

Obkroži 1 odgovor.

fizično nasilje

psihično nasilje

spolno nasilje

medvrstniško nasilje do učencev s posebnimi potrebami

spletno nasilje

5. Si bil/a že kdaj udeležen/a v medvrstniškem nasilju? DA / NE

6. V kakšni vlogi si bil/a udeležen/a v medvrstniškem nasilju?

Obkroži 1 odgovor.

žrtev nasilja

povzročitelj/ica nasilja

opazovalec/opazovalka

ne prisoten/prisotna

7. Ali ste se o medvrstniškem nasilju v vaši šoli že kdaj pogovarjali? DA / NE

8. Koliko ste se o medvrstniškem nasilju že pogovarjali v šoli?

Obkroži 1 odgovor.

nikoli

1x v času celotnega šolanja

1x na leto

večkrat na leto

vsak mesec

vsak teden

9. S kom ste se v šoli pogovarjali o medvrstniškem nasilju? _____

10. Ali meniš, da ste do zdaj to temo v šoli dovolj obravnavali? DA / NE

11. S kom bi se v šoli želel/a o medvrstniškem nasilju pogovarjati v prihodnje?

12. S kom bi se želel/a o medvrstniškem nasilju pogovarjati izven šole? _____

13. Kaj bi o medvrstniškem nasilju želel/a še izvedeti? _____

14. V kakšnem okviru bi se o tem želel/a pogovarjati? Obkroži 1. odgovor.

v okviru spšlošnih predmetov

kot dodatno aktivnost v šoli

kot dodatno aktivnost izven šole

drugo _____

15. Na kakšen način bi si želel/a, da se tema medvrstniška nasilja v prihodnje obravnava v šoli? Obkroži 1 odgovor.

predavanja/delavnice

ogled filmov/predstav na to temo

individualni pogovor (dopiši s kom bi se želel/a pogovarjati): _____